

Univerzita Palackého v Olomouci
Cyrlometodějská teologická fakulta
Katedra křesťanské výchovy

Učitelství náboženství pro základní školy a Katechetika

Bc. Tereza Hladká

*Materiál pro katechezi a náboženské vzdělávání s tématem Abraháma
a evaluace jeho přínosu pro potřeby evangelizace*

Diplomová práce

vedoucí práce: Mgr. Marcela Fojtíková Roubalová, PhD.

2021

Prohlašuji, že jsem tuto práci vypracovala samostatně a že jsem všechny použité informační zdroje uvedla v seznamu literatury.

V Olomouci dne 2. 11. 2021

.....

Na tomto místě chci poděkovat těm, bez jejichž obětavé pomoci bych tuto práci nemohla dokončit. Děkuji především Mgr. Marcele Fojtíkové Roubalové, PhD. za cenné rady, podněty a neúnavnou trpělivou podporu, které se mi od ní dostávalo. Děkuji také těm, kteří trávili chvíle s mými dětmi a obstarávali mi tak klidný čas ke studiu, četbě, přemýšlení a psaní. A v neposlední řadě chci vyslovit díky mé rodině, která se mnou sdílela okamžiky napětí i radosti v průběhu celého studia.

Obsah

Úvod	5
1. Abrahámovské materiály a výzkumná metoda	6
1.1. Přehled materiálů obsahujících Abrahámův příběh	6
1.2. Metoda	12
2. Abrahámovská témata	14
2.1. Povolání Abrama a vyjítí z domoviny (Gn 12,1–9)	14
2.2. Sáraj u faraona v Egyptě (Gn 12,10–20)	16
2.3. Abram a Lot (13,1–18)	17
2.4. Smlouva s Abramem (Gn 15 a 17)	18
2.5. Hagar a Izmael (Gn 16)	19
2.6. Obřízka (Gn 17)	21
2.7. Zpečetění nové smlouvy a narození Izáka (Gn 18–19; 21)	22
2.8. Abrahámová zkouška (Gn 22)	23
3. Posuzované vlastnosti	25
3.1. Forma	25
3.1.1. Typ materiálu	26
3.1.2. Katecheze/náboženské vzdělávání	28
3.2. Věková přiměřenost	30
3.2.1. Stádia víry podle R. Goldmana a kategorie pojetí Boha E. Harmse	31
3.2.2. Stádia víry podle Jamese Fowlera	32
3.3. Odborná správnost	35
3.3.1. Shoda s učením církve	35
3.3.2. Shoda s doporučením ČBK	35
3.4. Jazyková stránka	37
3.4.1. Srozumitelnost a gramatická správnost	37

3.4.2. Biblický text	37
3.5. Metodické uchopení	39
3.6. Vizuální materiál.....	40
3.6.1. Výtvarná a umělecká stránka.....	42
3.6.2. Hodnotné řemeslné pojetí	42
3.6.3. Typografické řešení a grafická úprava.....	43
3.7. Motivační charakteristiky a řízení učiva	43
3.8. Hodnoty a postoje.....	44
3.9. Ekonomická stránka	45
3.10. Doplnkový materiál a diferenciacce učiva	45
4. Jednotlivé materiály a jejich zhodnocení.....	47
4.1. Edice ManaMana z nakladatelství Meander.....	47
4.2. Bible vypráví o Ježíši	54
4.3. Obrazy ze Starého zákona.....	62
Závěr.....	68
Seznam použité literatury a zdrojů	71
Přílohy	76

Úvod

Dostupnost kvalitních katechetických materiálů a učebních pomůcek pro výuku náboženství je tématem, které již dlouho palčivě volá po svojí pozornosti v církevní praxi. Učitelé náboženství nemají příliš bohatý výběr a dostupné materiály nejsou i přes dosavadní snahu katechetických center v diecézích nijak přehledně zdokumentovány na jedné veřejně přístupné platformě.

Naše práce předkládá některé existující podklady pro katechetickou práci a náboženské vzdělávání, které vznikly v českém prostředí během posledních asi 30 let. Zabývat se budeme dokumenty, které jsou určeny ke katechezi a náboženskému vzdělávání dětí a mládeže a jejichž tématem je starozákonní postava Abraháma. Jan Průcha pohlíží na situaci kriticky a říká, že v současném pedagogickém výzkumu je velmi malý zájem provádět evaluaci učebnic (neexistuje žádné specializované pracoviště zřízené k tomuto účelu) a tak často chybí informace, zda dokumenty vyhovují pedagogickým standardům a splňují potřebná kritéria pro výuku.¹ Náš výzkum se může stát obohacením a přínosem pro praxi a napomoci katechetům k lepší orientaci v nabídce katechetických pomůcek a učebnic. Naše práce si klade za cíl, najít materiál, který bude odpovídat svým obsahem, odbornou správností, věkovým určením, vizuální kvalitou a srozumitelností potřebám katecheze (případně náboženské edukace). K tomu bude nutné vymezit a zdůvodnit si hodnotící kritéria a podle nich pak některé materiály zhodnotit.

Motivací pro volbu tohoto konkrétního tématu byla výtvarná spolupráce na novém modulovém materiálu pro katechezi vznikajícím v královéhradecké diecézi.² Při tvorbě nového edukačního materiálu se každý autor přirozeně ohlíží za existujícími dokumenty a snaží se inspirovat a využít dobré vlastnosti existujících pomůcek a naopak se pokouší vyvarovat nedostatků, které u předešlých děl pozoruje. Využili jsme proto dobrou znalost prostředí Abrahámovských pomůcek k náboženskému vzdělávání a katechezi, abychom je zanesli do tabulky a některé z nich posléze představili v podrobném hodnocení.

---

¹ Viz PRŮCHA, JAN. In MAŇÁK, JOSEF; KLAPKO, DUŠAN. *Učebnice pod lupou*. Brno: Paido, 2006, s. 11.

² Viz JOHNOVÁ, HELENA. *Abrahám v katechezi dětí – Obnova katecheze ve Francii – ukázka pojetí metodických materiálů*. [online]. Cesty katecheze č. 1/2009 [cit. 2021-04-22] Dostupné z: <http://www.cestykatecheze.cz/casopis/2009-1/Abraham-v-katechezi-deti-Obnova-katecheze-ve-Francii-ukazka-pojeti-metodicky-ch-materialu.html>

1. Abrahámovské materiály a výzkumná metoda

1.1. Přehled materiálů obsahujících Abrahámův příběh

Dokumenty v tabulkách řadíme podle roku vydání, sledujeme formát, jakým se prezentují, záměr (první evangelizace, katecheze apod.) a věkovou skupinu, pro kterou jsou určeny. Ponecháváme si prostor i pro stručný komentář. V první tabulce zpřehledňujeme materiály, které jsou k dispozici v tištěné podobě nebo jsou určeny k tisku, druhá tabulka nabízí přehled těch, které využívají audiovizuálních technologií. Některé z dokumentů splňují kritéria obou skupin, a proto je řadíme do obou kategorií.

Tištěné materiály:

dokument	formát	zaměření	věkové určení	poznámka
DE KORT, KEES. <i>Abraham</i> z edice <i>Co nám Bible vypráví</i> . Praha: Ekumenická rada církví v ČSSR, 1989.	drobný sešit vazby V I s barevně ilustrovaným stručně převyprávěným příběhem doplněný o doslov pro dospělé	katecheze nejen v rodině	neuvedeno	mimořádně krásné ilustrace
BECK, ELEONORE. <i>Bůh mluví ke svým dětem: Texty z Bible</i> . Mnichov: Kirche in Not, 1989.	knížka v měkké vazbě s převyprávěnými biblickými příběhy doplněná barevnými ilustracemi	bez specifikace	neuvedeno	Pro svou někdejší oblíbenost vyšlo také v několika pozdějších vydáních. Abraháma najdeme na stranách 10–13.
FINGER, KURT; FINGEROVÁ, ANNA. <i>Bůh nás volá</i> . Praha: Portál, 1991.	učebnice náboženství	výuka náboženství ve škole	5. ročník ZŠ	Abrahám na stranách 7–20
<i>Dějiny spásy</i> . Český Těšín: Cor Jesu, 1991.	náboženská příručka	katecheze	dospívající	<i>Abrahám – Boží přítel</i> (kapitola 8)
FUNDA, OTAKAR A., <i>Podle Bible nejmenším</i> . Úvaly u Prahy: Prvokruh, 1992.	knížka k předčítání s návrhem na rozšiřující aktivitu	katecheze	předškolní děti a nejmladší školní věk	kapitola 4 <i>Bůh tě volá</i>

DUHA č. 3, školní rok 1995/96 <i>Abraham.</i>	časopis pro děti	katecheze	pro chlapce a děvčata	
KAŇA, JIŘÍ. <i>Katechetický věstník č. 1–2 a 3. Katechetické centrum při Biskupství brněnském, školní rok 1996/97.</i>	časopis pro katechety s inspirací ke katechezi obsahující pracovní listy pro děti	katecheze	primárně katecheté, navržené aktivity jsou vždy opatřeny informací, zda jsou určeny pro nejmenší děti, mladší či starší školní věk	
MURŇOVÁ, EVA. <i>Společně vytváříme Boží království.</i> Brno: Jiří Brauner – Kartuziánské vydavatelství a nakladatelství, 2004.	metodika k pracovním listům náboženské výchovy pro 5. třídu ZŠ	náboženské vzdělávání	5. tř. základní školy	s. 17–36
<i>Pomůcka pro katechezi Českého katolického biblického díla č. 3 – Praotcové Izraele – Abrahám, Izák, Jakub.</i> Dolany u Olomouce: České katolické biblické dílo, 2005. (mapa)	Mapa s kartičkami na vymalování a postavení a rodokmenem praotců.	Pomůcka se dá používat při katechezi v rodině, hodinách náboženství, mších svatých pro děti apod.	neuveďeno	Může sloužit jako didaktický přínosný doplňující materiál.
BTM – BRŇENSKÁ TISKOVÁ MISIE. <i>ABRAHAM: zkouška víry.</i>	list ze série Galerie biblických postav obsahující převyprávěný příběh a tematickou tajenku	katecheze	neuveďeno	
CHALUPA, PETR. <i>In Cesty Katecheze č. 1/2009. s. 6–9.</i>	článek doplněný powerpointovou prezentací s mapami z dílny Katechetického centra Biskupství královéhradeckého	katecheze	neuveďeno	Dostupné na webu. ³

³ Online [cit. 2021-09-01]. Dostupné z: <http://www.cestykatecheze.cz/casopis/2009-1/Abraham-clovek-na->

<i>DUHA</i> č. 11, ročník 2010/2011 <i>Sára – úsměv darovaný Bohem</i>	katolický časopis s převyprávěným příběhem, tematickou tajenkou a úkolem	katecheze	pro děvčata a chlapce	grafická úprava a výtvarné zpracování na amatérské úrovni
BROŽOVÁ, ALENA. <i>O Abrahamovi a Sáře</i> . Online na webu <i>deti.vira.cz</i> . Nedatováno.	komiks k vybarvení	neuveдено	neurčeno	Může sloužit jako doplňující materiál k výuce náboženství či katechezi. Dostupné na webu <i>deti.vira.cz</i> . ⁴
CENTRUM PRO KATECHEZI OLOMOUC. <i>Rozhovory s Abrahámem</i> . Olomouc, 2013.	třídlílný cyklus obsahující powerpointové prezentace, podpůrné texty, PDF, přílohy a listy (tzv. kartičky) k tisku	katecheze	dospělí	Hojně předkládá biblický text. Dostupné na webu. ⁵
MARTIN, PETER. <i>Bible pro malé detektivy</i> . Praha: Česká biblická společnost, 2013.	Knihá bohatých ilustrací s úkoly k vyhledávání. Zábavný doplňující materiál k výuce ve škole i katechezi.	neurčeno	neurčeno	Abrahámův nomádský tábor, s. 2
FUČÍKOVÁ, RENÁTA. <i>Obrazy ze Starého zákona</i> . Praha: Albatros, 2014.	knihá v pevné vazbě převyprávěných biblických příběhu ze Starého zákona s krásnými ilustracemi	náboženské vzdělávání	neurčeno	Obsahuje velmi hodnotný obrazový materiál. Pozor: druhý díl – <i>Obrazy z Nového zákona</i> nemá církevně schválený obsah a dopouští se nepřijatelného výkladu (např. Ježíš měl sourozence atd.).

ceste.html

⁴ Online [cit. 2021-09-21]. Dostupné z: <https://deti.vira.cz/files/files/importovano/abraham%20a%20sara.jpg>

⁵ Online [cit. 2021-08-22]. Dostupné z: <https://katecheze.cz/material/rozhovory-hospodina-s-abrahamem-katecheze>

LLOYD-JONESOVÁ, SALLY. <i>Bible vypráví o Ježíši. Každý příběh v Bibli šeptá jeho jméno.</i> Praha: Nakladatelství Návrat domů, kniha 2015 a Osnovy 2017.	kniha pro děti a Osnovy s metodickými pokyny	katecheze	uvedeno pro děti od 4 let.	v knize s. 56–69
PECHÁČKOVÁ, IVANA. <i>Abrahám a Izák a Abrahám a Lot</i> z edice <i>Manamana.</i> Praha: Meander, 2018.	bohatě ilustrované mini knihy s převyprávěným biblickým příběhem a pracovním listem	primárně náboženské vzdělávání	neuvedeno	
JOHNOVÁ, HELENA. <i>Modul Abrahám.</i> Hradec Králové: Biskupství královéhradecké, Katechetické a pedagogické centrum, 2020.	materiál pro 5 katechetických setkání; obsahuje metodiku pro katechetu, sešit pro děti, komiks, animovaný film	katecheze	8–10 let	Materiál je inspirovaný francouzskou učebnicí Caté-clic. Dostupné na webu biskupství. ⁶
CENTRUM PRO KATECHEZI OLOMOUC. <i>Dějiny liturgie I.: Smlouva s Hospodinem.</i> Olomouc, 2021.	prezentace v programu PowerPoint a list (tzv. karta) k tisku	katecheze	mládež, dospělí	Tento materiál je součástí čtyřdílného cyklu o dějinách liturgie, který zároveň patří k dalším materiálům o liturgii (jde o 5. díl z cyklu Mše svatá). Je o jednání Boha ve Starém zákoně. O jeho smlouvě s Abrahámem a dalších jeho velkých činech. Dostupné na webu. ⁷

⁶ Online [cit. 2021-08-21]. Dostupné z: <https://www.bihk.cz/biskupstvi/katecheticke-pedagogicke-centrum/katecheze/biblicke-postavy>

⁷ Online [cit. 2021-08-12]. Dostupné z: <https://katecheze.cz/material/msc-svata-5-dil-dejiny-liturgie-i-smlouva-s-hospodinem>

<i>DUHA</i> č. 4, ročník 2021/2022 <i>Praotec Abrahám.</i>	katolického časopisu obsahující uvedení do příběhu, společenskou hru propojenou s příběhem praotce, plakát s textem Písma (Gn 22,17) a hádanku k tématu.	katecheze	na přebalu je uvedeno: <i>nejen pro celou rodinu</i>	Obsažená hra je určena pro 2–5 hráčů a trvá asi 60–90 min.
---	--	-----------	--	--

Audiovizuální materiály:

dokument	formát	zaměření	věkové určení	poznámka
NAGY, RUDOLF. <i>Abrahám a Izák</i> z edice <i>Animované biblické příběhy Starého zákona</i> . Bratislava: Štúdio Nádej, 2009.	interaktivní DVD s animovaným filmem, kvízy a doplňujícím materiálem	katecheze	neuveďeno	film v českém a slovenském znění, možnost zapnout titulky (např. pro neslyšící), délka 24 minut
BENC, MARTIN. <i>Biblická pátrání: Abraham – Otec národů</i> . Centrum náboženské tvorby Televizní studio Brno, 2009.	díl z řady televizního seriálu; stopáž 17 min.	náboženské vzdělávání	Pořad je svým formátem určen především dětem od 8 do 12 let, může být však velmi přínosný i pro jejich rodiče a učitele. ⁸	Obsahuje mimo jiné úsek animovaného příběhu, záběry z místa, kde se děly tehdejší události, komentáře zajímavých osobností apod.
CHALUPA, PETR. <i>In Cesty Katecheze</i> č. 1/2009. s. 6–9.	článek doplněný powerpointovou prezentací s mapami z dílny Katechetického centra Biskupství královéhradeckého	katecheze	neuveďeno	Dostupné na webu. ⁹
BENC, MARTIN. <i>Biblická pátrání: Abraham a Izák</i> . Česká televize: Tvůrčí producentská skupina Patřicka Diviše, 2013.	díl z řady televizního seriálu; délka 15 min.	náboženské vzdělávání	8–12 let	Obsahuje mimo jiné úsek animovaného příběhu, záběry z místa, kde se děly tehdejší události, komentáře zajímavých osobností apod.

⁸ Z oficiálního textu distributora. Online [cit. 2021-08-15] Dostupné z: <https://www.csfid.cz/film/265859-biblicka-patrani/prehled/>

⁹ Online [cit. 2021-08-21]. Dostupné z: <http://www.cestykatecheze.cz/casopis/2009-1/Abraham-clovek-na-ceste.html>

CENTRUM PRO KATECHEZI OLOMOUC. <i>Rozhovory s Abrahámem.</i> Olomouc, 2013.	třídílný cyklus obsahující powerpointové prezentace, podpůrné texty, PDF, přílohy a listy (tzv. kartičky) k tisku	katecheze	dospělí	Hojně předkládá biblický text. Dostupné na webu. ¹⁰
CHVÁTAL, MAREK. <i>Svázání Izáka.</i> Brno: Proglas, 2018.	sedmidílný audio pořad z cyklu Dotýkání světa	katecheze	dospělí	Účinkují: doc. Petr Chalupa, Th.D., Marek Chvátal a Jan Novotný. Délka jednoho dílu přibližně 26 min. Dostupné v audioarchivu rádia Proglas. ¹¹
JOHNOVÁ, HELENA. <i>Modul Abrahám.</i> Hradec Králové: Biskupství královéhradecké, Katechetické a pedagogické centrum, 2020.	materiál pro 5 katechetických setkání; obsahuje metodiku pro katechetu, sešit pro děti, komiks, animovaný film	katecheze	8–10 let	Materiál je inspirovaný francouzskou učebnicí Caté-clic. Dostupné na webu biskupství. ¹²

¹⁰ Online [cit. 2021-08-22]. Dostupné z: <https://katecheze.cz/material/rozhovory-hospodina-s-abrahamem-katecheze>

¹¹ Online [cit. 2021-08-22]. Dostupné z: https://www.proglas.cz/program/audioarchiv/?fulltext=sv%C3%A1z%C3%A1n%C3%AD-iz%C3%A1ka&cycle=&date_from=&date_to=

¹² Online [cit. 2021-08-21]. Dostupné z: <https://www.bihk.cz/biskupstvi/katecheticke-pedagogicke-centrum/katecheze/biblicke-postavy>

CENTRUM PRO KATECHEZI OLOMOUC. <i>Dějiny liturgie I.: Smlouva s Hospodinem.</i> Olomouc, 2021.	PowerPoint prezentace a list (tzv. karta) k tisku	katecheze	mládež, dospělí	Tento materiál je součástí čtyřdílného cyklu o dějinách liturgie, který zároveň patří k dalším materiálům o liturgii (jde o 5. díl z cyklu Mše svatá). Je o jednání Boha ve Starém zákoně. O jeho smlouvě s Abrahámem a dalších jeho velkých činech. Dostupné na webu. ¹³
--	---	-----------	-----------------	--

Výše uvádíme materiály, které jsou dostupné na katechetických centrech a farách a jež vznikly a mohou fungovat v českém katolickém prostředí od roku 1989 dosud a které jsme našli v rámci vlastního šetření. Neklademe si za cíl uvést všechny existující dokumenty tohoto druhu¹⁴. Nemáme ani možnost ověřit nakolik jsou dané materiály využívány v praxi, protože neexistuje studie, která by o tom podávala zprávu. Některé starší jsou již překonané a v knihovnách katechetických center leží nevyužívané. Tento fakt vnímáme jako pozitivní zprávu o tom, že úroveň a pojetí materiálů má progresivní tendenci a během posledních dvaceti let se mnohé proměnilo. Je naším velkým přáním, aby snaha tvůrců učebnic náboženské výchovy a katechetických pomůcek odpovídat aktuálním způsobem na otázky současnosti a vnášet i do dnešní doby *tekuté modernity*¹⁵ světlo evangelia, ani nadále neuvadala.

1.2. Metoda

Analýzu učebních pomůcek můžeme provádět rozličnými postupy.¹⁶ Zvolili jsme metodu hodnocení efektivity učebnice a budeme se pohybovat na poli kvalitativního

¹³ Online [cit. 2021-08-12]. Dostupné z: <https://katecheze.cz/material/mse-svata-5-dil-dejiny-liturgie-i-smlouva-s-hospodinem>

¹⁴ Viz výše v kapitole *Úvod*.

¹⁵ Srov. BAUMAN, ZYGMUNT. *Tekutá modernita*. Praha: Portál, 2020, s. 150–155.

¹⁶ Srov. PRŮCHA, JAN. *Učebnice: teorie a analýzy edukačního média*. Brno: Paido, 1998.

výzkumu. Výsledku zde nebudeme dosahovat pomocí statistických postupů ani jej nechceme kvantifikovat.¹⁷ Budeme nahlížet materiál, z pohledu stanovených kritérií jej hodnotit a závěrem se pokusíme ověřit, zda odpovídá po stránce obsahu, správnosti sdělení, záměru, formy, věkové přiměřenosti, jazykové a vizuální kvality potřebám katecheze (případně výuky náboženství). V této práci budeme kvalitativním postupem podrobně zkoumat vlastnosti pomůcek ke katechezi nebo výuce náboženství, budeme je evaluovat a hodnotit jejich přínos. V malé míře nám bude v našem postupu nápomocná observační metoda realizovaná na malém vzorku pozorovaných účastníků (například tam, kde se ptáme, zda je pro danou věkovou skupinu text srozumitelný, ověřujeme svou hypotézu v praxi s dětmi). Tato práce bude analyzovat vlastnosti katechetických pomůcek z hlediska komunikačního, obsahového a ergonomického, neboť tyto vlastnosti určují, jak se materiál uplatní v průběhu katecheze (vyučování) a jakých se s ním dosáhne výsledků. Zde se můžeme inspirovat navrženými hodnotícími kritérii učebnic, jak je předkládá například Zuzana Sikorová¹⁸, zároveň se však budeme zaměřovat na okolnosti, které jsou specifické pouze učebním pomůckám ke katechezi vzhledem k transcendentálnímu přesahu disciplíny. Naopak, některé kategorie navržené k hodnocení školních učebnic na tomto místě hodnotit nelze (např. shoda s kurikulárními dokumenty). Proto považujeme za vhodné definovat si na začátek vlastní posuzovaná kritéria a vybrané pomůcky před ně položit. Tato kritéria ve své podstatě zastupují kategorii výzkumných otázek.

---

¹⁷ Viz HENDL, JAN, *Kvalitativní výzkum*. Praha: Portál, 2016, s. 66. Srov. ŠVAŘÍČEK, ROMAN. *Kvalitativní výzkum v pedagogických vědách*. Praha: Portál, 2016, s. 12.

¹⁸ Viz SIKOROVÁ, ZUZANA. *Návrh seznamu hodnotících kritérií pro učebnice základních a středních škol*. In MAŇÁK, JOSEF; KNECHT, PETR. *Hodnocení učebnic*. Brno: Paido, 2007, s. 35.

2. Abrahámovská témata

Témat ke katechezi vztahujících se k Abrahámovi je celá široká a pestrá škála. V jeho příběhu zaznamenáváme hned několik významných momentů, kterým tvůrci materiálů věnují svou pozornost. Téma Abrahám kromě katecheze jistě patří také do oblasti náboženského vzdělávání a také religionistiky. Je to postava spojující tři velká světová náboženství. Jeho příběh stojí na počátku islámu, je nepochybně stěžejní pro židovství a své kořeny v něm má samozřejmě i křesťanství.

2.1. Povolání Abrama a vyjití z domoviny (Gn 12,1–9)

Odejít z domu otce je pro Abrama synonymem zanechání všech sociálních jistot.¹⁹ Boží požadavek není snadný a není příjemné jej splnit ani za cenu příslibu (Gn 12,2–3). Ale Abram je Bohu poslušný. Zde jsme na poli příkazu podobného evangelijnímu: *Kdo přichází ke mně a nedovede se zřici svého otce a matky, své ženy a dětí, svých bratrů a sester, ano i sám sebe, nemůže být mým učedníkem.* (Lk 14,26; Mt 16,24). Vykočení z prostoru jistoty je úkol pro ty, kdo jsou skutečně a pevně odhodláni světit svůj život do rukou Božích. Jsme uprostřed příběhu, který nabízí bohaté podněty k prohloubení víry. Z pozice katecheze založené na zkušenosti²⁰ také vybízí člověka ke srovnávání s vlastními zkušenostmi s vystoupením z komfortní zóny. Všeobecné direktorium pro katechizaci popisuje proces, jak skrze tuto formu katecheze prožitá zkušenost probouzí v člověku otázky a zájem o duchovní věci. Katecheze by na tyto otázky měla odpovídat ve světle evangelia. Zkušenost rovněž podporuje zájem o křesťanské poselství a je nutná pro jeho přijetí do života. Je prostředím, v němž se projevuje spása.²¹

Jak je již v úvodu kapitoly zmíněno, můžeme se příběhem zabývat jen jako vnější pozorovatelé v rámci religionistiky, náboženské výchovy nebo hodin literatury a bude to zcela legitimní přístup, avšak toto téma může plně rozvinout svůj potenciál teprve při

---

¹⁹ Viz DUBOVSKÝ, PETER; BUJKO, PETER. *Genesis*. Trnava: Dobrá kniha, 2008, s. 325.

²⁰ Viz ŠÍDLOVÁ, JANA. *Ekleziologické inspirace pro náboženskou edukaci*. [online]. České Budějovice, 2013 [cit. 2021-07-20]. Dostupné z: <https://theses.cz/id/rh9h6v/>. Bakalářská práce. Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích, Teologická fakulta. Vedoucí práce Mgr. František Štech, Th.D., s. 33.

²¹ Viz KONGREGACE PRO KLÉRUS. *Všeobecné direktorium pro katechizaci*. Praha: ČBK, 1998, čl. 152, s. 122.

zařazení na pole katecheze, a to zejména *trvalé katecheze*²², která má být podporou a *výživou* těm, kteří přijali evangelium.

Na počátku Abraháмова života stojí Boží povolání, příslib a požehnání. V duchovním životě každého člověka můžeme spatřovat na začátku osobní lásku, přízeň a milost směřovanou ke konkrétnímu člověku.²³

Být křesťanem znamená být člověkem na cestě. Rozhodnutí, jakým směrem se v životě ubírat dělá každý člověk denně. A Ježíš řekl: *Já jsem ta cesta, pravda a život.*²⁴ Pohled na Krista by měl být tedy pro křesťana kompasem víc než cokoli jiného. Církev sama je příznačně nazývána *putujícím lidem Božím.*²⁵ Také Abram se vzdává svých jistot – nejprve jistoty místa, pak jistoty času a víme, že nakonec se vzdá i jistoty vztahu – a odhodlává se na nepředvídatelnou cestu, kde se stane plně závislým na Bohu. V knize *Obtížné oddíly knih Mojžišových* se autor ptá: *Kolika lidem už se jistota života, za níž šli, zdála být rajskou, ale byla jen sodomskou a egyptskou. V mnoha okamžicích ani netušíme, že jsme postaveni do Lotovy volby: posuneme své stany k Sodomě a budeme si libovat ve své pojištěné zavláženosti nebo se s Abramem vydáme do hor, kde se na vláhu čeká a přicházejí s ní náročná zaslíbení a nové úkoly?*²⁶ S podobným záměrem formuluje své cíle hodiny Eva Muroňová v metodice pro výuku náboženství pro 5. třídu v kapitole *Odejdi ze své země*:

- *Dítě má poznat Abrahama a Sáru jako lidi, kteří ač jsou zajištěni (mají rodinu, domov, bohatství, úspěch i zdraví), poslechnou Boží hlas, rozhodují se pro nový život s Bohem a jím vedeni, jsou schopni vyjít do nejistoty. (Gn 12, 1–9)*

- *Dítě si má uvědomit, že k životu každého člověka patří odvaha někomu nebo něčemu věřit a že tím největším, komu člověk může věřit, je Bůh.*²⁷

Abrahám je nazýván Otcem víry, protože jeho cesta ve víře je předobrazem pro naše životní příběhy, pro naše hledání, pro naše strachy, nejistotu, osamělost. Boží výzva „Jdi...“ není jen jednorázovým pokynem. Je to výzva osvojit si způsob života, jehož charakteristikou je dynamika pohybu, neustálého opouštění, vycházení, putování

---

²² Viz ČESKÁ BISKUPSKÁ KONFERENCE. *Dokument o směřování katecheze a náboženského vzdělávání v České republice*. Praha: ČBK, 2015. Čl. Viz také JAN PAVEL II. *Pastores dabо vobis*. Praha: Zvon, 1993, V. a VI. kapitola, zejména čl. 71.

²³ Viz DUBOVSKÝ, PETER; BUJKO, PETER. *Genesis*. Trnava: Dobrá kniha, 2008, s. 336.

²⁴ Viz Jan 14,6.

²⁵ Viz Dogmatická konstituce II. Vatikánského koncilu *Lumen Gentium*. Praha: Scriptorium, 1992, čl. 68.

²⁶ Viz HELLER, JAN; PRUDKÝ, MARTIN. *Obtížné oddíly knih Mojžišových*. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2006, s. 60.

²⁷ Viz MUROŇOVÁ, EVA. *Společně vytváříme Boží království*. Brno: Jiří Brauner – Kartuziánské vydavatelství a nakladatelství, 2004, s. 18.

a stálého hledání Boha. Je to poutnictví ve víře, které nedovoluje usadit se na místě v domnění, že jsme definitivně pochopili Boha. Důležitost v tom nezastupuje ani tolik inteligence, jako spíše důvěra a odevzdanost.²⁸

2.2. Sáráj u faraona v Egyptě (Gn 12,10–20)

Abram přichází se svým řešením. Odchází do Egypta, aby tam přečkal období neúrody, tj. hladu, ale ze strachu o život chtěl, aby Sáráj zamlčela, že je jeho ženou, aby se mu *vedlo dobře*. Možná nečekal, jaký vývoj bude situace mít, že bude mít hojnost všeho, jen to nejcennější – jeho žena – od něj bude odloučena. Situace se mu vymkne z rukou. Chtěl se mít dobře díky malé lži (která dle výkladu byla dokonce polopravdou – Sáráj měla s Abramem společného otce²⁹), chtěl předejít žárlivosti okolí, ale nepředvídal, že sám faraon ji odvede k sobě. Bůh však je ochráncem manželství, on na sebe bere úlohu nepřítomného manžela a zastaví viníka ještě před vykonáním úmyslu³⁰ a řešení přinese Bůh sám – vysvobození Sáráj přijde jeho zásahem. Trestem pro Abraháma je faraonova výčitka. Sám mu uškodil slovem a jen slovo zůstává trestem.³¹ Tato kapitola končí Abramovým zahanbením, když se vrací jako vyhoštěný z Egypta pod ochranou faraona.

V momentech, kdy Abram nenechává absolutní prostor působení Božího slova, můžeme vidět jeho lidskou zranitelnost. Člověk ze strachu často poctivými prostředky zkouší vyváznout ze zapeklité situace, ale není výjimkou, že se dostane před dilema použít rozporuplné způsoby, jak prokličkovat, když je vnější tlak velký. Bůh má ale trpělivost s touto rozdvojeností a slabostí. Rozlévá své milosrdenství, když člověk zakolísá ze strachu o život, z prohry, z obav, že druhé zklame. Bůh Abrama nekáral, ale měl s ním soucit.³²

Námět tohoto příběhu může v dnešní době vyvolat kontroverze a nepochopení. Je poměrně kulturně vzdálený zkušenostem lidí 21. století. Téma nemá potenciál pro dětskou skupinu, protože kromě kulturního rozdílu je od pochopení dělí ještě prostá lidská zkušenost s podobným jednáním. Pro dospělé adresáty naopak může být setkání s textem obohacující.

---

²⁸ Viz DUBOVSKÝ, PETER; BUJKO, PETER. *Genesis*. Trnava: Dobrá kniha, 2008, s. 336.

²⁹ Viz Gn 20,12. Srov. DUBOVSKÝ, PETER; BUJKO, PETER. *Genesis*. Trnava: Dobrá kniha, 2008, s. 339.

³⁰ Viz AMBROŽ: *De Abraham*. 1, 2, 7 (CSEL 32/1, s. 507).

³¹ Viz DUBOVSKÝ, PETER; BUJKO, PETER. *Genesis*. Trnava: Dobrá kniha, 2008, s. 342.

³² Tamtéž, s. 343.

2.3. Abram a Lot (13,1–18)

Lot dostává od Abrama možnost vybrat si místo, kam se ubere se svými stády. Lot si vybírá lepší (bohatě zavlažované) pastviny než Abram. A přesto je to Abram, kdo dostává požehnání a přísliby od Boha, ne Lot. Lotův život se dále posouvá více materialistickým směrem. Abram naopak pocítí na vlastní kůži zásadu: *Mnozí první budou poslední a poslední první.* (Mk 10,31)

Exegetická literatura nám nabízí pohled na přejítí krajiny (rituál přivlastnění krajiny) po délce a šířce jako obraz pro nás připodobňující duchovní přejítí „krajiny dějin spásy“ v celoročním liturgickém ritu. Bůh dá tuto krajinu Abramovi a jeho potomkům „navěky“ (ne věčně, ale na nedefinovanou dobu do budoucna). Je to příslib, který se váže na jejich (potažmo naši) víru. (srov. Řím 4,13n)³³

Ani to, že se s Lotem rozešli ve sporu o pastviny, nebrání Abramovi vydat se bojovat proti přesile o jeho záchranu.³⁴ Na únos příbuzného ho upozorní jistý uprchlík (Gn 14,13). Záchrana Lota spočívá v onom momentě na jednání jediného člověka a Abramově reakci na tuto zprávu.

Nahlédneme-li krátce do exegetické literatury, otevrou se nám hlubiny skryté za symbolikou textu. Je třeba neobvyklé, že text zaznamenává přesný počet bojovníků, kteří byli Abramovi po boku. Číslo 318 by mohlo být zaokrouhleno na tři sta, pokud by záměrem pisatele bylo jen zaujmout malým množstvím bojovníků vítězícím v boji proti přesile obrovské armády nejpřednější velmoci předklasického starověku. Pozdější výklady nabízí různé vysvětlení, autor knihy *Obtížné oddíly knih Mojžíšových* ale upřednostňuje výklad založený na tehdy v Mezopotámii velmi populární znalosti astronomie.³⁵ Už tehdy bylo známo, že měsíc je na obloze viditelný právě po 318 nocí v roce.³⁶ Abram sice na rozdíl od svých předků – Cháran i Ur byly proslulé svatyně měsíce – již ctitelem nočního jevu není. A tak naopak můžeme v tomto čísle číst, že měsíc je ve službách Abramových, protože je ve službách Hospodina (Ž 104,19 a Ž 148,3) – svítí a nesvítí, právě tak, jak Abram potřebuje.³⁷ Abram nepřátele pronásleduje až

---

³³ Viz DUBOVSKÝ, PETER; BUJKO, PETER. *Genesis*. Trnava: Dobrá kniha, 2008, s. 355.

³⁴ Viz HELLER, JAN; PRUDKÝ, MARTIN. *Obtížné oddíly knih Mojžíšových*. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2006, s. 63.

³⁵ Tamtéž, s. 63.

³⁶ Srov. HEILER, FRIEDRICH. *Erscheinungsformen und Wesen der Religion*. Die Religionen der Menschheit Bd. 1, Stuttgart: Kohlhammer Verlag, 1961, s. 175.

³⁷ Viz HELLER, JAN; PRUDKÝ, MARTIN. *Obtížné oddíly knih Mojžíšových*. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2006, s. 63.

k severní hranici tehdejší zaslíbené země (místo, kde dle tehdejšího chápání končí území pod ochranou Hospodina) – k Dan. Právě tady začíná boj. Dan je v překladu „soudce“ a protože Abram Bohu věří jako nejvyššímu soudci a tomu, kdo se nezastaví před světskou hranicí, nechává jej vykonat soud nad loupeživými kořistníky. Odvažuje se k neslýchané věci, k nočnímu boji. Noc byla časem, kdy se nebojovalo. Lidé věřili, že v noci působí síly temnoty a kdo podniká nějakou činnost v tomto čase, je s nimi spřažen. Abram, ale stejně jako v jiném příběhu Gedeon (Sd 9,9–25) osvobození od strachu z démonů vírou ve svrchovaného Hospodina, nerozpakují se na demony si před nepřáteli hrát.³⁸

Autor knihy *Obtížné oddíly knih Mojžíšových* závěrem shrnuje: *Nerovný boj s králi tohoto světa rozhodlo to, že se Abram opovážil bojovat v noci, protože se nebál „mocností temnoty“ (Řím 8,38; Ef 1,19.21; Ef 6,12; Kol 1,16). Věděl, že je pod mocí Hospodinovou. Víra osvobozuje od pověry, a tak umožňuje i nám dodnes vstupovat do nočních bojů, jaké vedl nejen Abram s Gedeonem, ale i Jákob v brodu Jabok (Gn 32) a nakonec vítězně Ježíš s Getsemane (L 22,24).*³⁹

Tento námět jsme zachytili například v knížce z edice Manamana. Navzdory tomu, že oproti biblickému textu je Ivana Pecháčková ve svém převyprávění jen velmi málo barvitá a bez výrazu popisuje osvobození Lota, zadává dětem v pracovním listě zajímavý spisovatelský úkol: *Popiš nějakého člověka či skupinu lidí, který svými činy připomíná Abrama – který svým nasazením a nadšením dokáže vytvořit něco velkého a odvážného.*⁴⁰ Jistě to souvisí také se záměrem nábožensky a literárně vzdělávat (nikoli doprovázet ve víře), že téma spíše po povrchu sleduje Abrahámovo jednání. Ale je nepochybně škoda, že aniž by to naznačovala ilustrace, tak ani text nezmiňuje nerovný boj proti přesile, ani noční scénu, které jinak v textu dominují.

2.4. Smlouva s Abramem (Gn 15 a 17)

Hlavním těžištěm této perikopy je Abramova důvěra v Boží přísliby. Člověk, který nastupuje na cestu důvěry vůči Božím příslibům daným skrze Ježíše Krista, může u Abrama hledat inspiraci. Smlouva otevírá vztah s Bohem, který, ačkoliv je vždy tím

---

³⁸ Viz HELLER, JAN; PRUDKÝ, MARTIN. *Obtížné oddíly knih Mojžíšových*. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2006, s. 64.

³⁹ Tamtéž, s. 64.

⁴⁰ Viz PECHÁČKOVÁ, IVANA. *Abrahám a Lot*. Praha: Meander, 2018.

mocnějším a silnějším, stále člověku nabízí a dává. Bůh nemusí plnit lidská přání, ale on chce přijmout a uskutečnit nejniternější touhy lidského srdce – v případě Abrama je to touha po potomstvu.⁴¹

Obraz nebeské oblohy plné hvězd jako příslib obrovského potomstva je velmi sugestivní. Rovněž motiv starých manželů, kterým dosud nebylo dopřáno mít děti, silně podněcuje obrazotvornost a již děti ve věku okolo devíti let dokáže taková zápleтка zaujmout a vtáhnout.

Příslib rodičovství se odehrává v několika etapách a postupně se prohlubuje a získává jasnější obrysy. V 17. kapitole je odhaleno, že Abramovi bylo 99 let, když mu Bůh slibuje syna, kterému dá jméno Izák a který se za rok narodí jemu a jeho ženě.

Bůh také Abramovi a Sáráj dává nové jméno. Tady se dostáváme k motivu, který znají ze svého života také děti. Jsou si vědomy toho, že jim rodiče jim vybrali jejich jméno, vnímají, že žena si bere jméno svého muže v den svatby. Samy možná vybíraly jméno pro zvíře nebo panenky, které doma mají, možná mají mezi kamarády nebo ve skautském oddíle přezdívky. Právě díky přítomnosti tohoto jevu v našem kulturním prostředí se jedná o relativně snadno čitelný symbol: změnit někomu jméno znamená vyjádřit, že ke mně patří, připoutat si ho k sobě. Význam nových jmen Abrahám – „otec četných národů“ a Sára – „kněžna“ naznačuje, jak velkolepý je Boží plán s rodokmenem těchto dosud bezdětných.

Téma u dětí nemůže samo o sobě fungovat bez naplnění smlouvy v Izákovi. A naopak musí být vždy úvodem pro příběh narození Izáka (případně i Ismaela). Je jedním z nejčastějších motivů v náboženském vzdělávání a katechezi.

Veronika Čepelková vidí v Abramově ochotě přijmout z Božích rukou změnu i ve stáří příklad konverze, která je možná i v pozdním věku. Tím poukazuje na velký potenciál tohoto tématu oslovit v katechezi také seniorské skupiny.⁴²

2.5. Hagar a Izmael (Gn 16)

Zřejmě se opět ocitáme uprostřed příběhu, který se zkušeností nejmenších dětí nemá mnoho společného. Není těžké v zápletkce vycítit, že kapitola, kde se Hagar stává náhradní matkou, nesouvisí s běžnými dětskými problémy. Je navíc hluboce zakořeněná

---

⁴¹ Viz DUBOVSKÝ, PETER; BUJKO, PETER. *Genesis*. Trnava: Dobrá kniha, 2008, s. 391–392.

⁴² Viz ČEPELKOVÁ, VERONIKA. *Stáří v Bibli*. Hradec Králové: Diecézní centrum pro seniory, 2019, s. 24–25.

v dobové kultuře a zvycích a vyžaduje složitý mentální proces – nutí čtenáře oprostít se od nahlížení dnešními očima. Domníváme se, že to je úkol komplikovaný i pro mládež, která je navíc zaujatá svým radikálně kritickým často až černobílým pojetím světa. Z příběhu může naplno těžit člověk, který chápe mnohovrstevnatost a složitost bytí, s odstupem dokáže hodnotit jinakost a bez potřeby soudit přijímá s laskavostí i odlišností. Je ale potřeba mít na zřeteli, že tento člověk zřejmě už dávno odrostl školní lavici.

Abram se ocitá v situaci, kdy na vlastní kůži pociťuje, co znamená *poznat strom po ovoci*⁴³. Řešení se zdálo být tak blízko, ale v plodech je hořkost a zanechávají silnou pachut'. Sárj a Hagar mezi sebou řeší neshody, které vyústí až v to, že služka uprchne do pouště. A tam se díky přímému Božímu zásahu stane ze služky a vyhnankyně matkou početného národa.⁴⁴ Hagarin syn Ismael, *muž jako divoký osel, jeho ruka proti všem, ruka všech proti němu, usídli se před tváří všech svých bratrů*⁴⁵, je postavou stojící na počátku islámu a můžeme posoudit ještě dnes, zda se Boží přísliby na jeho národě naplňují.

Některé pasáže v příbězích Starého zákona nejsou projeveny konkrétně a popsány do všech detailů. Autoři materiálů pro katechezi a výuku náboženství se (obzvláště při tvorbě pro děti) mnohdy nespokojují s těmito málo popisnými způsoby vyjádření, a tak se uchylují k tomu, že zobrazují příběh „obohacený“ o svůj scénář a projektují do příběhu děje, které jsou nad rámec biblického poselství. Např. DVD z edice Animované Biblické příběhy *Abraham a Izák* vytváří vlastní scénář projevů neucty služky Hagar k Sárj. Příjemce tím přichází o příležitost nechat z příběhu zaznít individuální poselství. Vlastností biblického jazyka je, že skrze Ducha promlouvá ke každému osobně, dovede proniknout do hlubin srdce. A vyjádření *přestala si vážit své pani*⁴⁶ je sice strohé, ale je dokonalé právě v tom, že může mít tolik významů, kolik lidí jej čte, a přitom stále bude znamenat totéž. Pokud příběh uměle rozvineme o nějaký jednotlivcem vyvozený scénář, paradoxně tím na výpovědi spíše ubíráme.

Tento úryvek vybrala jako příklad provedení jedné z metod práce s biblickým textem Anneliese Hechtová. Předkládá Hagarinu zkušenost jako podnět k imaginaci ve stejnojmenné metodě, která jde cestou identifikace účastníka katecheze s postavou příběhu.⁴⁷

---

⁴³ Srov. Mt 7,16–20.

⁴⁴ Viz DUBOVSKÝ, PETER; BUJKO, PETER. *Genesis*. Trnava: Dobrá kniha, 2008, s. 401.

⁴⁵ Viz Gn 16,12.

⁴⁶ Viz Gn 16,4.

⁴⁷ Viz HECHTOVÁ, ANNELIESE. *Zažít Bibli: Metody celostní práce s Bibli*. České Budějovice: Petrinum, 2020, s. 52–59.

2.6. Obřízka (Gn 17)

Obřízka je součástí Boží smlouvy v kapitole 17. Je závazkem a znamením Božího příslibu. Nikdo nesmí při plození potomstva zapomínat, že jejich děti jsou a budou darem a požehnáním od Boha. Obřízka má být vnějším znamením vnitřního postoje kráčení před Bohem.⁴⁸

Toto téma je významné zejména pro židy. Text osvětluje kořeny jejich tradice a výborně vyjevuje symboliku obřízky. V kontextu křesťanství má o poznání menší hodnotu. Pro absenci této tradice se může zdát až přežitým. Tuto podkapitolu vkládáme zejména proto, že téma okrajovým způsobem zaznamenané můžeme najít hned v několika materiálech ke katechezi a náboženskému vzdělávání určeným dětem. Vzhledem k tomu, že rituální obřízka se v křesťanském kulturním prostředí prakticky nevyskytuje, děti o ní tím pádem často nemají žádné povědomí. Katechetovi hrozí, že z malé zmínky v textu, bude otázkami zvědavých žáků postaven do situace, kdy bude muset improvizovaně vést výklad o této židovské praxi. To je jistě jen pro málokterého vyučujícího komfortní situace. A děti, které před sebou má, zase ze všeho nejvíce dráždí nezodpovězené otázky.

Máme za to, že jsou v křesťanské katechezi a výuce katolického náboženství významnější témata, která stojí za to dětem předkládat, a pokud se přeci jen rozhodneme téma obřízky nastolit, pak je jistě zapotřebí tak činit s velkou citlivostí a dobrou přípravou. Téma není komplikované jen nedostatečným předporozuměním dětí v oblasti kulturního kontextu, ale také nás zavádí do intimní oblasti lidské tělesnosti, což možná přidává na fascinaci tématem u určité skupiny žáků, ale zároveň jim toto zaujetí ubírá na schopnosti řízení pozornosti při výkladu.

Obřízka může být tématem přínosným pro studenty středních škol, kteří již mají zažitou schopnost diskutovat a jsou zvyklí vzájemně sdílet citlivá témata. Příhodné se toto téma může jevit v rámci seznamování se s židovskou kulturou, v poznávání významu rituality. Naopak nevidíme předpoklady pro správné pochopení ve skupině dětí na prvním stupni základní školy a ani dětí mladších.

Téma se okrajově objevuje v učebnici náboženství pro 5. třídu Biskupství ostravsko-opavského a v knížce *Abrahám a Lot* z edice Manamana a ani v jednom z materiálů mu není věnován prostor pro vysvětlení. To v praxi může mít zmíněný efekt pastí.

---

⁴⁸ Viz DUBOVSKÝ, PETER; BUJKO, PETER. *Genesis*. Trnava: Dobrá kniha, 2008, s. 414.

2.7. Zpečetění nové smlouvy a narození Izáka (Gn 18–19; 21)

Naznačili jsme výše⁴⁹, že námět narození Izáka nelze odtrhnout od příslibu. Necítili bychom potřebu opakovaně tuto informaci zdůrazňovat, pokud bychom v našem přehledu neměli titul, který se právě tohoto oddělení dopouští. Máme na mysli knihy *Abrahám a Lot* a *Abrahám a Izák* z edice Manamana. Příběh se trhá mezi těmito dvěma knihami, které sice jsou v edici číslovány 5/I a 5/II a dají se koupit v rámci jednoho kompletu, ale jsou prodejné také jednotlivě bez většího upozornění, že na sebe velmi úzce dějově navazují.

Ozvěnou Abraháмова smíchu (Gn 17,17), je smích Sářin (Gn 18,12) a smích Ismaelův (Gn 21,9). To vše jsou narážky na jméno Izák, které v sobě skrývá význam (Božího) smíchu nebo úsměvu.⁵⁰ Tento detail vyprávění velmi „polidšťuje“ – prohřívá něčím bytostně lidským – a (nejen dětem) se tím postavy stávají bližšími. Tyto zmínky o smíchu rozpouští pomyslný mramor, do kterého někdy lidé mají tendenci ve svých představách praotce fixovat.

Je na individuálním zvážení tvůrců, zda nechají více či méně proniknout do katecheze a náboženské edukace Kristologickou podobnost příběhu, který v narození jediného syna neplodné ženě začíná mezi řádky prosakovat a později, kdy je tento jednorozený položen na obětní oltář, naplno manifestuje svůj symbolický odkaz. Sally Lloyd-Jonesová na konceptu odkazování na Krista staví celý projekt *Bible vypráví o Ježíši*. Naopak třeba učebnice náboženské výchovy pro 5. třídu *Společně vytváříme Boží království* tuto rovinu vůbec nevyzdvihuje.

Proti veškeré lidské naději Bůh slibuje Abrahámovi potomka, jako plod víry a moci Ducha svatého. V něm budou požehnány všechny národy země. Tímto potomkem bude Kristus, v němž vylití Ducha svatého shromáždí v jedno ‚rozptýlené Boží děti‘ (Jan 11,52). Přísahou se již Bůh zavazuje, že dá svého milovaného Syna a že dá ‚slíbeného Ducha svatého ... na naše vykoupení, protože si nás Bůh získal jako svůj majetek‘. (Ef 1,13–14)⁵¹

Anneliese Hechtová, tento úryvek vybírá a uvádí jej jako příklad přístupu k biblickému textu metodou *interview*, kde se pokouší o jeho aktualizaci. Moderátor

---

⁴⁹ Viz kapitola *Smlouva s Abramem*.

⁵⁰ Viz komentář ke Gn 17,17 *Jeruzalémská Bible*. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2009.

⁵¹ Viz *Katechismus katolické církve*. Praha: Zvon, 1995, čl. 706.

vyžaduje od účastníků odpovědi pohledem Abraháma.⁵²

2.8. Abraháмова zkouška (Gn 22)

Základní potíže tohoto slavného oddílu tkví v absurdním Božím příkazu, který uvádí příběh do pohybu: *Vezmi syna svého, jdi ... a obětuj ho jako oběť zápalnou!*⁵³ Jak by mohl nějaký otec takový čin spáchat? Jak dobrý Bůh může něco tak krutého, zvráceného a očividně nesmyslného po člověku chtít? Patří-li toto ke vzorovým příběhům „otce víry“ Abraháma, o jakou „víru“ tu jde? Vyžaduje snad Bůh po člověku slepou poslušnost – přes mrtvoly, i kdyby to měli být lidé nejbližší a nejmilejší? To je přeci znakem odporného fanatismu!⁵⁴

Možná bychom měli vyslyšet nabádání autora knihy *Obtížné oddíly knih Mojžišových*, který upozorňuje, jakým nešvarem je často mylně užívané pojmenování této kapitoly. Názvy jako *Obětování Izáka* jsou zavádějící a strhují čtenářovu pozornost na dramatickou zápletku a předjímají úplně jiný závěr než jaký příběh, jak známo, má. Kdybychom chtěli vědět, o čem celý příběh je, museli bychom pozorně slyšet hlas skutečného vypravěče, který zaznívá již v první větě perikopy: *Po těch událostech Bůh vyzkoušel Abraháma.*⁵⁵ Z tohoto prohlášení, které úryvek uvozuje, vyplývá, že ústředním tématem příběhu je Abraháмова zkouška.

Dobře si v tomto ohledu vede převyprávění Renáty Fučíkové v *Obrazech ze Starého zákona*, kde nejenže se vyhýbá předdramatizovanému názvu, ale zároveň nevynechává úvod příběhu, kde z role vypravěče čtenářům sděluje, že se jedná o zkoušku.

Abrahám v rozhodnutí svázat syna a položit ho na oltář nechává stranou úplně všechna svá přesvědčení o tom, co je správné. Nepřichází už se svým řešením, jako to udělal v minulosti. Je Bohu odevzdaný a přijímá od něj vše bez odporu, je rozhodnutý bezpodmínečně důvěřovat. Je s Bohem spojený neviditelnou pupeční šňůrou své víry.

Abrahám je „otcem víry“ jak v tom, že na počátku své cesty vyšel ze svého „zajištění v minulosti“ (tj. zajištění v rodové kontinuitě předků, jistoty dědičného majetku, nástupnických práv⁵⁶), tak v tom, že na konci svých příběhů vyšel a vydal se ze své

---

⁵² Viz HECHTOVÁ, ANNELIESE. *Zažit Bibli: Metody celostní práce s Bibli*. České Budějovice: Petrinum, 2020, s. 70–75.

⁵³ Gn 22,2.

⁵⁴ Viz HELLER, JAN; PRUDKÝ, MARTIN. *Obtížné oddíly knih Mojžišových*. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2006, s. 91.

⁵⁵ Gn 22,1a.

⁵⁶ Gn 12,1n.

„zajištěné budoucnosti“ (ve zkoušce neodepřel svého syna, tj. prvotinu „velikého potomstva“⁵⁷).⁵⁸

Příběh, jenž u Abraháma toto ověřuje (Abraháma „zkouší“), přitom opakovaně vyjadřuje, že Abrahámovo zajištění je v tom, že na své cestě slyší Boží hlas, že si jím dává vést svůj zrak, takže vidí, co označuje Bůh a podle toho pak jedná. To jsou rysy příběhu, které můžeme vidět jako aktuální. A jsou to rysy životní cesty, které říkáme víra a již je Abrahám praotcem.⁵⁹

Kapitola Abrahámovy zkoušky může svádět tvůrce k přílišnému naturalismu ve scéně svázání syna na oltáři. Je to moment Abrahámová velkého vnitřního utrpení a boje. Je nutné vnímat, že se katecheta ocitá ve stejně citlivé situaci jako při prezentaci utrpení Krista v jeho oběti na kříži. Mladší děti jsou při ní zaujaty bolestí a krvavou scénou a v této paralýze nemohou zahlédnout skutečný význam. V Katechezi Dobrého pastýře zásadně využívají kříž svatého Damiána s oslaveným Kristem.⁶⁰ Nejedná se v žádném případě o snahu zlehčit utrpení Pána, ale spíše tuto stránku Velikonoc ponechat do staršího věku, kde může být lépe přijata a prožita. Podobné postupy očekáváme od materiálů s námětem Abrahámovy zkoušky a domníváme se, že zařazení tématu by nemělo spadat do programů pro účastníky ve věku prvního stupně základní školy.

---

⁵⁷ Gn 22, 16bn.

⁵⁸ Viz HELLER, JAN; PRUDKÝ, MARTIN. *Obtížné oddíly knih Mojžišových*. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2006, s. 103.

⁵⁹ Tamtéž, s. 103.

⁶⁰ Viz SURMA, BARBARA; BIEL, KRYSZTOF. *Já jsem dobrý pastýř: Průvodce programem Katecheze Dobrého pastýře*. Praha: Triton, 2016, s. 53.

3. Posuzované vlastnosti

U evaluace učebních pomůcek se zaměřujeme na tři oblasti, které se vzájemně podílejí na celkové efektivitě materiálu. Jan Průcha je definuje jako:

Komunikační parametry

Sem řadíme vlastnosti vyjadřovacích prostředků učebního textu. V této oblasti zkoumáme, jaký stupeň sdělitelnosti obsahu má daný text vůči uživateli. Tyto vlastnosti určují jak verbální prostředky (jazyk, styl textu), tak i neverbální prostředky – obrazové prostředky (kresby, schémata, fotografie apod.) a rozsah učebního textu.⁶¹

Obsahové vlastnosti

Tyto se týkají především struktury, povahy, vztahů a návazností a také toho, co tvoří vlastní obsahovou náplň. Správný učební text by měl zahrnovat poznatky z různých oblastí. Měl by také odrážet hodnotové orientace a svůj kulturní kontext. V rámci obsahové analýzy se také zkoumá způsob, jakým je učební text prezentován, zda je zajímavý a přesvědčivý, používá-li emocionální a personifikující prostředky.⁶²

Ergonomické parametry učebnic

Pod těmito parametry analyzujeme, zda je učební pomůcka vyhovujícím pracovním nástrojem. Zaměřujeme se na to, jak praktické je vyhotovení (např. odolnost). Sledujeme, zda grafické řešení napomáhá přehledné orientaci, zda typografická úprava jde naproti čitelnosti.⁶³

My dále v této kapitole představíme námi zvolené kategorie, kterými se budeme při analýze vybraných materiálů řídit a které rovnocenně zastupují zmíněné komunikační, obsahové i ergonomické parametry učebního textu.

3.1. Forma

V tomto bodě se zaměříme na typ dokumentu ze dvou perspektiv. Obojí chceme uvést do hodnotících kritérií zejména kvůli důležitosti správně jedno od druhého rozlišovat. Obzvláště chceme ověřit, zda se u dokumentů uvedených jako materiál pro náboženskou edukaci nejedná o katechetický způsob prezentace a naopak.

---

⁶¹ Viz PRŮCHA, JAN. *Učebnice: teorie a analýzy edukačního média*. Brno: Paido, 1998, s. 44.

⁶² Tamtéž, s. 74.

⁶³ Tamtéž, s. 46.

3.1.1. Typ materiálu

Způsob, jakým předáváme příběhy se během posledních let změnil více, než by kdo ještě před sto lety vůbec předvídal. Nikoho nepřekvapí tvrzení, že žijeme v době médií. To se projevuje komunikací ve veřejném prostoru a kulturou transparentní společnosti. Tomáš Halík neváhá média označit přímo za *náboženství této doby*.⁶⁴ Těšíme se technické propojenosti, která sice překlenuje veškeré vzdálenosti, avšak nevytvořila žádnou blízkost. Diferenciace společnosti způsobuje dojem, že každý má svou vlastní pravdu, že svět je pluralitou, která se nedá uchopit do jedné čitelné škatulky. Ať už se k nástupu mediálního věku stavíme odmítavě nebo jej vítáme, faktem je, že v něm žijeme a je na nás, jak v jeho toku obstojíme v poslání šířit evangelium.

Nové technologie nám poskytují nové možnosti – producenti 4D kina se snaží zaujmout všechny smysly člověka. Střih stimuluje mozek diváka nejpozději každou druhou vteřinu, barvy prýští z obrazovky jako proud ohňostroje a ty nejlepší displeje s neuvěřitelným rozlišením budou příští rok zastaralé a průměrné. Audiovizuální forma je ale právě přesně to, co nejmladší generaci nejvíce přitahuje. Můžeme čím dál častěji zaznamenávat často až extrémní zaujetí formou, které nechává stranou jádro příběhu. Poselství je upozaděno za fascinujícím zobrazením s vodopádem efektů a aplikací. Nutno dodat, že metody filmové projekce skýtají možnost vysoké názornosti. Informace dovedou předat na jednom místě – během okamžiku se můžeme přenést do Abrahámovy krajiny, vzápětí zase vyslechnout vyjádření uznávaného rabína. Obrazové vjemy si často lidská paměť výborně uchovává a znovu vybavuje.

Zdálo by se logické předpokládat, že lepší techniky zprostředkování a zobrazování povedou k lepšímu vyjádření a jasnějšímu zobrazení pravdy o světě. Opak se ale ukazuje být pravdou – mnohost zobrazení výsledný celkový obraz spíše rozmazává.⁶⁵ Nové katechetické direktorium tomuto pohledu dává za pravdu, když říká, že média ze své podstaty poskytují selektivní verze světa, nikoli přímý přístup do něj, kombinováním různých jazyků dohromady v globálně a okamžitě šířené komunikaci. Technologický rozvoj v oblasti digitálních médií nabízí možnost okamžitého přístupu k jakémukoli druhu obsahu nezávislého na jakékoli hierarchii důležitosti, vytvářející

---

⁶⁴ Viz HALÍK, TOMÁŠ. *Vzdáleným nablízku. Vášeň a trpělivost v setkání víry s nevírou*. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 2007, s.175–196.

⁶⁵ Viz KOČÍ, MARTIN. *Budoucnost náboženství ve světě médií*. In: *Vykročit z uzavřenosti: Festschrift k 70. narozeninám Tomáše Halíka*. Praha: Nakladatelství Lidové Noviny, 2018, s. 169.

kulturu často poznamenanou bezprostředností, okamžitostí a slabostí paměti a vyvolávající nedostatek perspektiv a celkového obrazu.⁶⁶

Náboženská oblast se však nikdy nesmí spokojit jen s vytvářením jednorozměrných produktů. Jejím cílem – i v případě, že chce využít co nejzajímavějších moderních prostředků – musí být uvedení adresátů do křesťanské hloubky, aby mohli poznat pravdu o sobě, o Bohu, o církvi apod. Využití nových technologií může být při tvorbě katechetických pomůcek a materiálů pro náboženskou edukaci podvědomou zprávou, že i duchovní otázky patří také do současného světa, že křesťanské poselství má co nabídnout v každé době. Pouhá přítomnost náboženského obsahu například na YouTube však ještě nesvědčí o jeho atraktivitě pro mladé ani se samozřejmostí neznamená jeho větší srozumitelnost.

Církev je povolána přemýšlet o konkrétním způsobu hledání víry mladých digitálních lidí a v důsledku toho aktualizovat své způsoby hlásání evangelia do jazyka nových generací a pozvat je k vytvoření nového pocitu sounáležitosti s komunitou, což sice zahrnuje avšak nekončí tím, co prožívají online. Zdá se, že se otevírá období, ve kterém se katecheze stává nositelem instancí schopných vytvářet cesty přístupu k víře, které jsou stále méně standardizované – naopak pozorné vůči jedinečnosti každého z nich. Jejím novým úkolem je výchova k rezistenci vůči kultuře chvilkovosti a doprovázení při hledání vnitřní svobody, která jim pomůže vystoupit ze stádovosti na sociálních sítích.⁶⁷

Předávání příběhů psanou formou a vyprávěním se ve srovnání s moderními metodami může jevit obyčejné, zastaralé, nudné. Chce po adresátech v mnohem větší míře zapojení, projev vlastní iniciativy v probuzení fantazie, imaginace a tvořivosti. Klasické vyprávění se nesnaží za každou cenu utrhnout si pozornost jako křičící reklama. Vyžaduje trpělivého posluchače, který je připraven naslouchat. Poselství o spáse nemůžeme přetavit v instantní polévku, která zafunguje nalitím do pasivní mysli. Zjevení může plně působit v prostředí, které je pro ně otevřené. V tom může být tradiční způsob vyprávění výhodný. Čtenář nebo posluchač je v tomto případě často připravený vyjít poselství naproti, když například v tichosti usedá s knihou do křesla.

Pohledem Umberta Eca řekněme, že některé věci jsou zkrátka jako lžíce – mohou měnit svůj tvar, materiál a formu, ale podstata zůstane stejná, protože lepší vymyslet nelze.

---

⁶⁶ *Direttorio per la Catechesi*. Città del Vaticano: Libreria Editrice Vaticana, 2020, čl. 368.

⁶⁷ Tamtéž, čl. 370.

Eco k takovým věcem řadí třeba právě knihu.⁶⁸

Tak jako se svět proměnil vynálezem knihtisku (a nikdo si jistě již ani nedovede představit svět bez knih), jsme zaručeně i my dnes svědky proměny, která neodvolatelně přináší změny pro lidskou komunikaci, společenský život a naši kulturu.⁶⁹

Je sice nutné vyjít naproti době a používat metody a jazyk současného světa, ale při tvorbě nových materiálů pro katechezi a první evangelizaci musíme dát pozor na úskalí, která se skrývají v nových formách. Nelze určit, jestli je daný materiál dobrý nebo špatný jen na základě svého způsobu sdělení. Mediálnímu obratu současnosti však nemůžeme vzdorovat, důsledkem by byla jen uzavřenost a ztraceli bychom prostor pro komunikaci, a proto stejně jako tištěné katechetické pomůcky vítáme i audiovizuální, interaktivní a jiné materiály.

3.1.2. Katecheze/náboženské vzdělávání

Stejně užitečné, jako vědět jaký typ materiálu před sebou máme z hlediska způsobu sdělení (film/hra/učebnice/kniha), je také vědět, jaký evangelizační záměr si tento materiál dává za cíl. Zkušený katecheta musí dbát na správné rozlišování katecheze a náboženského vzdělávání⁷⁰ a musí mít v duchu adekvátního rozlišení oporu také v dokumentech, které si pro katechezi/výuku zvolí.

Rozlišování těchto dvou kategorií je poměrně mladou záležitostí a plně se prosadilo až v pokoncilní katechetice.⁷¹ Přestože obě tyto kategorie vycházejí ze stejného základu (Písma a Tradice), jejich přístup je odlišný a rozdíly jsou také v účastnících a cíli. Zatímco výuka náboženství pojednává o Bibli, svatých, liturgii atd. především informativně, katechetika předkládá tatáž témata, ale noří se do jejich hloubky a snaží se se je nechat promlouvat až do nitra člověka. Výuka náboženství umožňuje formulovat, „v co věřím“, kdežto katecheze pomáhá vyjádřit „jak věřím“.

---

⁶⁸ Viz ECO, UMBERTO; CARRIÈRE, JEAN-CLAUDE. *Knih se jen tak nezbavíme*. Praha: Argo, 2010.

⁶⁹ Srov. KOČÍ, MARTIN. *Budoucnost náboženství ve světě médií*. In: *Výkročit z uzavřenosti: Festschrift k 70. narozeninám Tomáše Halíka*. Praha: Nakladatelství Lidové Noviny, 2018, s. 164–177.

⁷⁰ Viz ČESKÁ BISKUPSKÁ KONFERENCE. *Dokument o směřování katecheze a náboženského vzdělávání v České republice*. Praha: ČBK, 2015, čl. 59.

⁷¹ Samotná katechetika jako nauka o katechezi je poměrně mladá věda, jejíž počátky spadají do konce 18. stol., ale která se začíná rozvíjet až na konci 19. stol. v souvislosti s rozvojem tzv. katechetického hnutí, které až do Druhého vatikánského koncilu usilovalo o obnovu katecheze. ALBERICH, EMILIO; DŘÍMAL, LUDVÍK. *Katechetika*. Praha: Portál, 2008, s. 148-153.

Na místě je stručně představit obě kategorie:

Náboženská edukace

Církev nikdy nepovažovala víru za samozřejmý fakt, ale s vědomím, že tento Boží dar musí být živen a posilován, nabízí člověku formou náboženského vzdělávání poznání tohoto daru, aby se pro něj mohl rozhodnout.⁷² Účastníky náboženského vzdělávání tedy mohou být lidé věřící i bez vyznání a s respektem k jejich často nejasnému postoji k víře je jim představováno křesťanství. Jedná se o hlásání evangelia s respektem k výchovnému a vzdělávacímu plánu školy na jejíž půdě se výuka náboženství uskutečňuje.⁷³ Je žádoucí využívat pedagogické metody, formy a vést mezioborový dialog. Zároveň tato výuka má být uskutečňována jako forma evangelizace.

Náboženská edukace by měla osvětlovat, jak a čím dalo křesťanství kořeny evropské kultuře a poukazovat na to, že se jedná o aktivní sílu, která nadále ve světě působí. Na základě křesťanského vzdělání by měl být člověk disponován dělat odpovědná rozhodnutí ve svém postoji k náboženství. Účelem je kromě zprostředkování znalostí (o víře, církvi, podstatě a projevech náboženství atd.) také formace (přemýšlení o smyslu života, vypořádání se s etickými otázkami, formace k zaujetí svobodného postoje apod.) a výchova (k demokratickému smýšlení, k respektu k druhým lidem, překonávání předsudků apod.)⁷⁴ Nejedná se o pouhou transmisi objektivních informací, ale o hledání odpovědí na otázky smyslu života, o „otevření dveří“ ke konverzi.

Katecheze

Katecheze je určena k doprovázení lidí ve víře, aby tito lidé (všech generací), kteří se svobodně rozhodli jít cestou křesťanství, na této své cestě mohli pociťovat vzájemnou podporu a rostli ve víře až do doby setkání s Kristem tváří v tvář při jeho druhém příchodu.⁷⁵ Katecheze pomáhá věřícím *chodit s Bohem*⁷⁶, její úlohou je pomoci rozdmýchat jiskřičku prvotní víry, aby se rozhořela v plamen. Katecheze podporuje zrání v oblasti duchovní, liturgické, svátostné a v oblasti apoštolátu. Uschopňuje k otevření se působení Ducha svatého a k hlubšímu obrácení. Vede k užšímu společenství s Bohem.

---

⁷² Viz ČESKÁ BISKUPSKÁ KONFERENCE. *Dokument o směřování katecheze a náboženského vzdělávání v České republice*. Praha: ČBK, 2015, čl. 5.

⁷³ Tamtéž, čl. 61.

⁷⁴ Srov. Dřímál, Ludvík. *Katecheze a výuka náboženství – odlišnosti a komplementarita*. In *Katecheze – realita a vize*. Praha: Tomáš Halama, 2007, s. 16.

⁷⁵ Viz ČESKÁ BISKUPSKÁ KONFERENCE. *Dokument o směřování katecheze a náboženského vzdělávání v České republice*. Praha: ČBK, 2015, čl. 5.

⁷⁶ Slovní spojení „*chodit s Bohem*“ je převzaté z Bible. Vyjadřuje důvěrný, láskyplný vztah člověka s Bohem. Srov. Gn 5,24;6,9; Mich 6,8.

Učí četbě Písma a přivádí k hlubšímu poznání křesťanské tradice. Vychovává ke kvalitní osobní modlitbě. Ukazuje, že lze v různých životních situacích zahlížet Boha, jeho působení a vůli. Vede ke spolupráci na jednotě křesťanů a k šíření evangelia. Vede lidi k naději na budoucí dobro a zároveň k angažovanosti v tomto světě.⁷⁷ *Výchova ve víře se nezaměřuje na výkony... Zato v ní má pevné místo výchova ke schopnosti společně vytvářet zkušenosti víry a výchova ke schopnosti víru slavit.*⁷⁸

Nové katechetické direktorium nám na toto rozlišení nabízí ještě jinou perspektivu. Ačkoli je koncepční rozdělení předeangelizace, prvního hlásání, katecheze a pokračující formace stále užitečné, nemusí v současném kontextu nadále fungovat. K církvi se například obrací lidé, kteří žádají o svátosti nebo je již přijali, ačkoliv často žádnou zkušenost víry nemají nebo důvěrně neznají její sílu a vřelost. A pak je zde formální ohlašování, které se omezuje pouze na vyslovení pojmů víry, což neumožňuje porozumět samotné víře, která je novým horizontem života, jež se otevírá počínaje setkáním s Pánem.⁷⁹ Je důležité, aby právě prostřednictvím katecheze každý člověk zjistil, že stojí za to věřit. Tímto způsobem se již neomezuje pouze na pouhý okamžik harmoničtějšího růstu víry, ale pomáhá vytvářet víru samotnou a umožňuje nám objevit její velikost a důvěryhodnost. Zvěstování proto již nelze považovat pouze za první stupeň víry před katechezí, ale spíše za konstitutivní dimenzi každého okamžiku katecheze.⁸⁰

Naším cílem není posuzovat, zda má větší váhu náboženská edukace nebo katecheze. Obojí má své platné místo v evangelizační službě církve. Rozhodně ale budeme sledovat, zda dané dokumenty volí cíle, metody a obsah úměrně a v souladu s uvedeným typem evangelizace.

3.2. Věková přiměřenost

Musíme se zamýšlet, zda lze přicházet s Abrahámovým příběhem se stejným úspěchem za každou věkovou skupinou. Zda z hlediska vývojové psychologie nemůže být kontraproduktivní předávání Abrahámovy příběhu dětem ve věku, kdy ještě není

---

⁷⁷ Viz KONGREGACE PRO KLÉRUS. *Všeobecné direktorium pro katechizaci*. Praha: ČBK, 1998, čl. 22–29.

⁷⁸ Viz DRÍMAL, LUDVÍK. *Katecheze jako úkol celé farnosti*. In *Náboženské vzdělávání a katecheze ve farnostech*. Praha: Tomáš Halama, 2007, s. 33.

⁷⁹ *Direttorio per la Catechesi*. Città del Vaticano: Libreria Editrice Vaticana, 2020, čl. 56.

⁸⁰ Tamtéž, čl. 57.

rozvinuto jejich myšlení na úrovni formálních myšlenkových operací⁸¹. Jistě nechceme, aby Boží slovo zapadlo v jejich chápání do kategorie pohádky. Zvláště u mladších dětí musíme této hrozbě věnovat zvýšenou pozornost.

Starý zákon totiž pracuje velmi často a výrazně se symbolickým vyjádřením a intenzivně je v něm čitelný dobový kontext a myšlení autora, proto musí být jeho čtenář připraven ho takto číst.

3.2.1. Stádia víry podle Ronalda Goldmana a kategorie pojetí Boha Ernesta Harmse

Holm ve své publikaci *Úvod do psychologie náboženství* uvádí teorii Ronalda Goldmana, který na základě studia vývojové psychologie dochází k následující interpretaci náboženského vývoje:⁸²

1. Přednáboženská fáze – Dítě ještě nedokáže náboženskou skutečnost pojmově uchopit, převládají city a produkty vlastní fantazie.

2. Subreligiózní fáze – Materiální skutečnosti a konkrétní pojmy dítě již dobře chápe.

3. Osobní fáze – Dítě už dovede své představy o náboženství vyjádřit.

Goldman uvádí, že není vhodné konfrontovat mladší děti s biblickým textem, protože nedokážou své představy o náboženství srozumitelně vyjádřit a mnohem déle tak setrvávají v druhé fázi vývoje.⁸³ Až pubescent díky formálně logickým operacím dokáže rozkrýt smysl textu pomocí abstraktního myšlení a pochopit třeba hloubku podobenství. Nedívá se na podobenství jako na konkrétní příběhy, ale může dešifrovat i to, co je v jeho jádru skryté. Díky tomu se může plně setkat s metaforikou biblického textu. Z toho Goldman vyvozuje, že náboženská výchova, chce-li být efektivní, musí respektovat kognitivní vývoj člověka.

Zajímavé srovnání nabízí Holm také ve výzkumu Ernesta Harmse, který na základě kreseb dětí vyhodnocuje jejich pojetí Boha a řadí je do tří kategorií:

1. Pohádkové stádium (3–6 let).

U dětí předškolního věku převládá fantazie nad racionalitou. Do představy Boha

---

⁸¹ Srov. WEST, G. KENNETH. *Dobrodružství psychického vývoje: kapitoly z vývojové psychologie*. Praha: Portál, 2002, s. 144.

⁸² Viz HOLM, NILS G. *Úvod do psychologie náboženství*. Praha: Portál, 1998, s. 82.

⁸³ Tamtéž, s. 82–83.

se silně promítají vlastní zážitky. Dítě nemá schopnost rozlišit mezi pohádkou a biblickým příběhem.

2. Realistické stádium (7–10 let)

Představa o Bohu mají již realističtější obrysy. Dítě přijímá pohledy, které mu předkládá rodina, farnost, škola a jeho okolí. Ve výzkumu se u dětí mladšího školního věku objevilo použití symbolů v kresbě (např. kříž), nebo zobrazení Boha jako kněze.

3. Individuální stádium (11–15 let)

Někteří účastníci vyjádření Boha v Harmsově výzkumu pojali konvenčně, ale našli se také jedinci, jejichž pojetí se vyznačovalo značnou originalitou a pokročilou schopností abstrahovat.⁸⁴

3.2.2. Stádia víry podle Jamese Fowlera

Pro ještě lepší orientaci ve věkovém zakotvení jednotlivých kategorií jsme nahlédli do přehledu stádií víry, jak se jimi zabývá James Fowler.⁸⁵ Ten uvádí celkem sedm proměnných definujících náboženský vývoj (*faith development*). Vývoj je pak dán zvnitřňováním těchto faktorů:

- morální usuzování,
- logické myšlení,
- schopnost vnímat věci z hlediska druhého,
- vědomí společenských vazeb,
- pochopení, kdo či co má největší autoritu,
- způsob chápání souvislostí ve světě (totální pojetí)
- schopnost užívat symbolů (symbolické myšlení).⁸⁶

Pro úplnost zahrnujeme stručný popis všech stádií, přestože naše oblast zájmu se zabývá převážně prvním až třetím stádiem.

Předstadium: primární víra (narození – 4 roky)

Pozitivním výsledkem prvních let života je důvěra, která vede k naději. Vzájemnost v primární rodině má potenciál vyústit v pocit důvěry v druhé a život – uhelný kámen pro pevnou víru. Klíčovým je zde vztah k rodičům. Nepříznivé prostředí

---

⁸⁴ Viz HOLM, NILS G. *Úvod do psychologie náboženství*. Praha: Portál, 1998, s. 75–76.

⁸⁵ Viz WEST, G. KENNETH. *Dobrodružství psychického vývoje: Kapitoly z vývojové psychologie*. Portál: Praha, 2002, s. 153–158.

⁸⁶ Viz HOLM, NILS, G. *Úvod do psychologie náboženství*. Praha: Portál., 1998, s. 75–76.

může komplikovat pozdější vývoj víry. Děti vyrůstající ve frustrujícím prostředí se mohou stát osamělými, nedůvěřivými a nadměru zaměřenými samy na sebe.

1. stádium: intuitivně-projektivní víra: nevinný (víra raného dětství, 4–7 let)

Toto stádium pokrývá Piagetem popsané předoperační období a Kohlbergem definované stádium trestu a poslušnosti. Dětská představivost převažuje nad omezeným logickým chápáním a pohled na svět má magický obrys. Dítě již umí používat jazyk (symbol), aby porozumělo světu. Boha si děti v tomto věku představují převážně v lidských pojmech a má rysy velkolepého tvůrce, který přímo reaguje na jejich pozitivní a negativní chování. Děti v tomto stádiu ještě nejsou schopny chápat pojmy jako „duch“ a nevidí život v celé perspektivě, spíše jej vnímají jako řadu nesouvisejících událostí. Silný egocentrismus zapřičiňuje, že dítě nevnímá, že ostatní chápou Boha jinak než ono. Stále je zásadní role rodičů, kteří mohou dětem skrze sdílení tradic a vyprávění příběhů otevřít život zázraků.

2. stádium: myticko-prozaická víra: prozaik (školní věk, 7–11 let)

Životní fáze Piagetem popsaná jako svět konkrétních operací. Ve víře se ztrácí fantazie, dítě je uchváčeno rozlišováním, co je pravda a co ne. K potvrzování názorů v tomto věku slouží autority (rodiče, učitelé) spíše než zkoumání vlastních zkušeností. Pohádky jsou obvykle chápány doslova a poskytují příjemný pocit poznání, kým člověk ve světě je. West k tomuto stádiu podotýká, že symbolismus obsažený například v příběhu o Adamovi a Evě děti ještě nedokáží pochopit. Paradoxem je, že právě tento biblický příběh nebo například příběh o potopě světa je častým námětem náboženských knih pro nejmenší.

Silný egocentrismus, spjatý s neúplnou vyzrálostí, zapřičiňuje představu Boha jako toho, který vždy chce to, co dítě a chápe svět tak, jak jej chápe dítě. Také očekává reciproční vztah z pohledu morálky – čeká brzkou odměnu za žádoucí chování, případně trest za špatné jednání.

3. stádium: synteticko-konvenční víra: loajální (dospívání)

Do tohoto stádia nedospějí někteří lidé ani v dospělém věku. Ne každá osobnost je schopna odhodit prozaicismus a dospět do fáze formálních operací, pohlédnout na příběhy a vidět jejich rozpory. Autority, ke kterým přilnou si už dospívající sami vybírají. Dospívání je provázeno silným pocitem sounáležitosti, touhou patřit ke skupině a častým jevem může být velká loajalita k církvi, škole, či skupinám vrstevníků. Loajální lidé mají sklon přemýšlet o lidech v rámci skupin, do kterých patří. Dospívající jsou často nesamostatní ve vytváření názoru a mohou postrádat pochopení, jakým způsobem dílčí

části víry vytvářejí celek.

4. stadium: individuálně-reflektivní víra: hledač (mladý dospělý)

Hledač dokáže více zkoumat svá vnitřní přesvědčení. Autority a okolní názory na něj mají menší vliv a sounáležitost se skupinou už není určujícím faktorem v jeho postojích. Lidé přibližně ve věku studií na vysokých školách zjišťují, čemu opravdu věří, zkoumají svou zkušenost a zaměřují se na to, co je pravdivé v jejich osobním životě.

5. stadium: spojující víra: vizionář (střední věk a dál)

Jedinec si více uvědomuje svoje dědictví, představované mýty a předsudky. Učí se žít s nevratnými rozhodnutími, která udělal v minulosti, a s otevřenými otázkami své víry. Akceptuje pravdivost jiných náboženských systémů a kultur a netrvá na jediné neměnné pravdě. Rozvíjí se opravdový zájem o blaho druhých, o spravedlnost pro celé lidstvo. Jsou přesahována omezení, která se pojila s původně zastávanými názory, vázanými na jednu vybranou skupinu. Mohou se objevit pocity frustrace z nemožnosti dosáhnout sjednocení světa a poznání definitivního smyslu.

6. stadium: univerzální víra: světec (nesmírně vzácné)

Člověk dosahující tohoto stádia se pozvedá nad egocentrické pojetí, které do jisté míry ovládá všechny nižší stupně. Je schopen se obětovat pro druhé (pro kohokoliv, nejen sobě podobně) až do absolutního vydání. Má v úctě absolutní hodnotu lidského života.

Tyto předpoklady by měl každý katecheta mít na paměti ve chvíli, kdy přichází za svými adresáty. Jedno přísloví říká: *Můžeš dovést koně až k řece, ale napít se musí sám.* Zralost příjemce je důležitým komponentem v katechezi a byla by velká škoda, kdyby dětem byla nabídnutá duchovní potrava jim nestavitelná vlivem nedostatečné vnitřní zralosti. Direktorium pro katechizaci připomíná, že každý pokřtěný je povolán ke zralosti víry, a proto má právo a potřebuje přiměřenou katechezi, kterou mu má církev dopřávat. Příjemcem evangelia je člověk ve své individualitě a zasazený do dějin, který ať si to uvědomuje nebo ne, je pod vlivem psychologických jevů, kultury, společnosti i náboženství.⁸⁷ Vždy musíme respektovat psychologické předpoklady a nevytvářet tlak proti přirozenosti. Výsledky by ukázaly kontraproduktivitu takové snahy. Bylo by to počínání podobné tlačení slona do cukřenky. Sofia Cavalleti varuje před četbou textů Starého zákona, které se jeví jako dějinné, ale jejichž teologické poselství dítě mladšího

---

⁸⁷ Viz KONGREGACE PRO KLÉRUS. *Všeobecné direktorium pro katechizaci.* Praha: ČBK, 1998, s. 105, čl. 167.

věku ještě nemůže plně pojmout. Biblický text se tak stane „pohádkou“ a z této přisvojené kategorie jej není snadné následně vymanit ani v pozdějším věku.⁸⁸ V každém případě bychom Abrahámův příběh orientovali na skupinu dětí od 3. třídy a starší.

Námi zkoumané dokumenty postavíme před otázku: Je tento materiál odpovídající uvedenému věkovému určení?

3.3. Odborná správnost

3.3.1. *Shoda s učením církve*⁸⁹

Učitel náboženství je zástupcem společenství věřících⁹⁰, proto by měl církev zastupovat také v obsahu, kterým naplňuje výuku. Služba slova je v církvi především službou prostřednickou, tedy službou, která předává poselství ve shodě s Písmem, naukou církve a jejími postoji. Dokumenty, které jsou určeny k výuce náboženství a katechezi mající označení Imprimatur, jsou po stránce odbornosti kontrolovány. Je ale třeba si uvědomit, že žijeme (díky Bohu!) v době svobody slova a tisku, a tak jsou přirozeně na trhu dostupné také materiály, které vyšly bez ověření správnosti. K těmto neověřeným dokumentům je třeba přistupovat obezřetně, protože v nich mohou být obsaženy informace neshodující se s učením církve, a takové pak nelze použít pro náboženské vzdělávání ani katechezi.

Je tedy naším úkolem ověřit, zda dokumenty prošly církevní kontrolou, a případně zkoumané materiály posoudit z hlediska odborné správnosti.

3.3.2. *Shoda s doporučením ČBK*⁹¹

Křesťanská víra je odpovědí na Boží lásku, jejíž poznání zprostředkovává církev různými formami služby slova. Charakter, účel, obsah, prostředky a cíle jednotlivých programů musí vycházet z nedílné lásky k Bohu a k člověku. To nazývá ČBK *principem*

---

⁸⁸ Viz SURMA, BARBARA; BIEL, KRYSZTOF. *Já jsem dobrý pastýř: Průvodce programem Katecheze Dobrého pastýře*. Praha: Triton, 2016, s.21.

⁸⁹ Například dle *Katechismus katolické církve*. Praha: Zvon, české katolické nakladatelství, 1995; nebo DUBOVSKÝ, PETER; BUJKO, PETER. *Genesis*. Tmava: Dobrá kniha, 2008.

⁹⁰ Srov. ČESKÁ BISKUPSKÁ KONFERENCE. *Dokument o směřování katecheze a náboženského vzdělávání v České republice*. Praha: ČBK, 2015, čl. 35.

⁹¹ Zejména dle ČESKÁ BISKUPSKÁ KONFERENCE. *Dokument o směřování katecheze a náboženského vzdělávání v České republice*. Praha: ČBK, 2015.

*věrnosti Bohu a člověku.*⁹² Z tohoto principu vyplývá další postoj, o kterém se v *Dokumentu o směřování katecheze a náboženského vzdělávání* hovoří, a tím je *princip inkulturace evangelia*. Kultura je nositelkou významů, tradice, zvyků, hodnot a je od člověka neoddělitelná. Cílem je, aby se křesťanská víra mohla stát kulturou.⁹³ Středem každého hlásání má být vždy *kérygma*.⁹⁴ Nutnost postupné formativní zkušenosti a plné docenění liturgických znamení křesťanské iniciace, pozvání všech členů farního společenství ke spoluzodpovědnosti za život z víry a intenzivní příprava na iniciační svátosti ČBK označuje pojmem *mystagogická iniciace*.⁹⁵ Dokument ČBK dále věnuje pozornost *cestě krásy*, zahrnuje do ní mimo estetické podněty také účast na slavení liturgie a svátostí (zejména eucharistie).⁹⁶ Nutnosti neústupně trvat na kvalitě náboženského umění věnujeme v této práci celý jeden oddíl níže.

Nezbytnou složkou evangelizační činnosti je také *sociální rozměr*. Obsah a poselství evangelia nelze oddělit od společenství a péče o druhé.⁹⁷ To může znamenat také vyjadřovat se k otázkám občanské společnosti, nedělat z křesťanství náboženství soukromé sféry.⁹⁸

Rodina je v křesťanském pojetí chápána jako „malá církev“. Je zrcadlem, ve kterém se mají odrážet různé aspekty a funkce vnitřního života církve, včetně předávání evangelia. *Rodinná katecheze předchází, doprovází a obohacuje každou jinou formu katecheze*.⁹⁹ Nové katechetické direktorium křesťanskou výchovu v rodině označuje za tu, která je *více dosvědčována, než vyučována* a prostředí rodiny je místem každodenně a přirozeně žité víry. Rodinné hlásání má jedinečnou výsadu: předává evangelium zakořeněné v kontextu hlubokých lidských hodnot.¹⁰⁰ Je tedy potřeba podporovat rodinné společenství a snažit se, aby fungovala reciprocita evangelizační snahy. Úkolem katechetů je mimo jiné zapojit rodiny do oblasti duchovního doprovázení dětí a náboženského vzdělávání. Od zkoumaného materiálu očekáváme, že by měl usilovat o přesahování katecheze nebo náboženského vzdělávání do prostoru rodin a do života farního společenství.

---

⁹² Viz ČESKÁ BISKUPSKÁ KONFERENCE. *Dokument o směřování katecheze a náboženského vzdělávání v České republice*. Praha: ČBK, 2015, čl. 10.

⁹³ Tamtéž, čl. 11.

⁹⁴ Tamtéž, čl. 12.

⁹⁵ Tamtéž, čl. 13.

⁹⁶ Tamtéž, čl. 14.

⁹⁷ Tamtéž, čl. 15.

⁹⁸ Viz PAPEŽ FRANTIŠEK. *Evangelii gaudium (Radost evangelia)*. Praha: Paulínky, 2014, s. 117, čl. 183.

⁹⁹ Viz ČESKÁ BISKUPSKÁ KONFERENCE. *Dokument o směřování katecheze a náboženského vzdělávání v České republice*. Praha: ČBK, 2015, čl. 37.

¹⁰⁰ *Direttorio per la Catechesi*. Città del Vaticano: Libreria Editrice Vaticana, 2020, čl. 227.

3.4. Jazyková stránka

3.4.1. Srozumitelnost a gramatická správnost

Čitelnost je zásadní charakteristickou vlastností učebního textu. Lingvistická úprava musí mít náležitosti odpovídající věkové skupině pro kterou je určena. Text a jazyk musí být pro adresáty srozumitelný, musí být přístupný a snadno čitelný.

V tomto bodě se budeme také zabývat gramatickou správností a pravopisem.

Bible častokrát přináší do dnešního jazyka slova a tvary, které se v běžné řeči neužívají (např. oběť, hřích, učinit, bohabojný), nebo jsou užita známá slova, ale nesou jiný význam (dům Abramův, smlouva atd.). Pojmy, které účastníkům nejsou známé, je třeba osvětlit a seznámit je s nimi. Vhodná volba výrazových prostředků není, jak by se mnohým mohlo zdát, druhotnou problematikou katechetických materiálů a učebních pomůcek k náboženské edukaci, která svou důležitostí stojí až za obsahem. Vhodná volba výrazů, jak uvádí Dřimal, je *cestou k obsahu*. Forma sdělení má mít v úctě obsah (jemuž by neměla ubírat na autenticitě výpovědi) a zároveň by měla rozvážně hledat způsob, jakým celistvě, nezkresleně, ale i výstižně a srozumitelně a přitažlivým způsobem předat obsah.¹⁰¹

Využívá materiál adekvátní větnou skladbu s délkou souvětí odpovídající čtenářské úrovni zvolené skupiny? Pracuje dokument s pojmy srozumitelnými určené věkové skupině? Je množství pojmů a jejich výběr přiměřený úrovni chápání žáků? Věnuje práce prostor pro vysvětlení neznámých tvarů? Jsou výklady a zadání úloh srozumitelné a odpovídají tyto úkoly vyjadřovací úrovni adresátů?

3.4.2. Biblický text

Biblický text má pro každého jedinečné poselství, je to text inspirovaný Duchem svatým a katecheta by neměl jeho výpovědní schopnost omezovat a oklešťovat pouze na svůj výklad.

Biblický text je svým charakterem Boží Slovo zaznamenané ve slově lidském.¹⁰² Je všepromikajícím pohledem do nitra každého lidského srdce. Toto slovo je živé a účinné.

---

¹⁰¹ Viz ALBERICH, EMILIO; DŘIMAL, LUDVÍK. *Katechetika*. Praha: Portál, 2008, s. 83–84.

¹⁰² Viz *Katechismus katolické církve*. Praha: Zvon, české katolické nakladatelství, 1995. čl. 81. Srov. *Dei Verbum*, čl. 11.

*Slovo Boží je přece plné života a síly, ostřejší než každý dvousečný meč: proniká až tam, kde se dělí duše a duch, klouby a morek, a pronáší úsudek i nad nejvnitřnějšími lidskými myšlenkami a hmutími. Není tvora, který by se před ním mohl ukrýt, on vidí všechno jako nahé a odkryté, a jemu musíme skládat účty.*¹⁰³

Jsou mnohé rozumné důvody pro převyprávění biblického textu, avšak vždy musíme mít na paměti, že interpretaci Písma nejen získáváme, ale také ztrácíme. Kde účastníky katecheze uvádíme přímo do kontaktu s Písmem, tam jim zprostředkováváme setkání s živým Slovem. Článek 22 Františkovy papežské exhortace *Evangelii gaudium* říká: *Slovo má v sobě potenciál, který nemůžeme předvídat. Evangelium mluví o semeni, které po zasetí vyklíčí a roste samo od sebe, i když rolník spí (srov. Mk 4,26–29). Církev musí akceptovat tuto nezadržitelnou svobodu slova, které je účinné svým způsobem a velmi odlišnými formami, které často unikají našim předpovědím a rozbíjejí naše schémata.*¹⁰⁴ Věřoučná konstituce Druhého vatikánského koncilu o Božím zjevení *Dei Verbum* zdůrazňuje důležitost Písma (obojího zákona) a posvátné tradice církve a nazývá je zrcadlem ve kterém církev může spatřovat Boha od něhož všechno přijímá, až do času, kdy bude přivedena k patření na něho tváří v tvář.¹⁰⁵

Slovo bylo na počátku všeho. V dialogu byl stvořen svět a v něm člověk. Boží slovo a stvoření jsou od sebe neoddělitelné.¹⁰⁶ To Slovo se nám zjevuje jako tvůrčí síla. A není to slovo ve smyslu zvuku, nějakého éterického zjevu, ani ideje nebo vyslovené Boží myšlenky. Boží Slovo je živá Osoba a je osobní a chce se dát poznat.¹⁰⁷ Vhodným překladem biblického textu pro náboženské vzdělávání a katechezi může být liturgický Bognerův překlad, protože jeho znění je účastníkům známé nebo přinejmenším povědomé z poslechu při účasti na bohoslužbě. Je velmi žádoucí, aby se tyto dvě oblasti propojovaly – vždyť Bible vypráví příběhy o tom, jak Bůh tvoří dějiny spolu s lidmi a liturgie nám pomáhá uskutečňovat tyto dějiny v současnosti a stávat se jejich součástí. Náboženská výchova by tedy měla stát na biblicko-liturgickém jazyce.¹⁰⁸

Nové katechetické direktorium poukazuje i na možný problém striktního trvání na tradičním znění. Někdy se používání zcela ortodoxního jazyka neshoduje s jazykem,

---

¹⁰³ Viz Žid 14,12–13.

¹⁰⁴ Viz PAPEŽ FRANTIŠEK. *Evangelii gaudium (Radost evangelia)*. Praha: Paulínky, 2014. s. 20, čl. 22.

¹⁰⁵ Viz *Dei Verbum*. čl. 7.

¹⁰⁶ Srov. Řím 1,18.

¹⁰⁷ Srov. RUPNIK, MARKO IVAN. *Až se stanou umění a život duchovními*. Řím-Velehrad: Refugium, 1997, s. 14.

¹⁰⁸ Viz SURMA, BARBARA; BIEL, KRYSZTOF. *Já jsem dobrý pastýř: Průvodce programem Katecheze Dobrého pastýře*. Praha: Triton, 2016, s. 19.

kterým věřící běžně mluví a kterému rozumějí. To je něčím, co neodpovídá skutečnému evangeliu Ježíše Krista. *Se svatým úmyslem sdělit pravdu o Bohu a člověku lidem při některých příležitostech dáváme falešného boha nebo lidský ideál, který není skutečně křesťanský. Tímto způsobem jsme věrní formulaci, ale látku nepředáváme.*¹⁰⁹

Církev jistě má i moc interpretovat Písmo v síle Ducha svatého a s jeho pomocí jej uvádět do života.¹¹⁰ Katechetický materiál by měl poznání Bible dělat přístupnějším a zároveň nezbavovat biblické poselství jeho autenticity.

3.5. Metodické uchopení

Ocitáme se v kategorii, ve které se jednotlivé materiály ke katechezi a náboženskému vzdělávání velice odlišují. Existují dokumenty s výrazně propracovanou metodikou pro vyučujícího (katechetu) – obsahují formulované cíle, metody, pokyny, rozšiřující texty, komentáře atd. Na trhu jsou ale i materiály, které jsou k použití bez určení a návodů. Obojí může ve výuce kvalitně sloužit, ale první typ výrazně usnadňuje práci katechetům a drží si charakter centrálně uchopené evangelizace, protože metodiky jsou církví schváleny a jsou pod jejím dohledem. Druhý typ dává nástroj do ruky katechetům, kteří jej mohou používat více či méně úspěšně dle vlastního uvážení a intuice. Kreativita povolaných osob v této službě je jistě věcí užitečnou. Katecheta ochotný podílet se aktivně na tvorbě hodin může přesněji cílit na zvláštnosti skupin, které jsou mu svěřeny, měl by však obzvláště vynikat ve všech kompetencích – *teologické, duchovní, komunikativní a kulturní*.¹¹¹ Měl by také pamatovat na důležitost supervize. Duchovní správce farnosti, ale i kolegové ze společenství katechetů místní diecéze by tuto službu mohli platně zastávat.

Budeme námi vybrané dokumenty stavět před otázky: Obsahuje materiál metodické pokyny a vysvětlení pro katechetu nebo učitele náboženství? Je metodika uživatelsky přívětivá? Nabízí rozšiřující texty určené pro katechetu?

---

¹⁰⁹ *Direttorio per la Catechesi*. Città del Vaticano: Libreria Editrice Vaticana, 2020, čl. 167.

¹¹⁰ Viz KONGREGACE PRO KLÉRUS. Všeobecné katechetické direktorium. Praha: Sekretariát ČBK, 1994, čl. 14.

¹¹¹ Viz ČESKÁ BISKUPSKÁ KONFERENCE. *Dokument o směřování katecheze a náboženského vzdělávání v České republice*. Praha: ČBK, 2015, čl. 32.

3.6. Vizuální materiál

*Bůh stvořil vesmír a jeho Syn, náš prvorozený bratr, pro nás stvořil Jeho krásu. Krása stvoření je něžným úsměvem, kterým se na nás Kristus obrací skrze hmotu. On je skutečně přítomen ve vesmíru. Láska vůči této kráse přichází od Boha, jenž sestoupil do naší duše, a vrací se k Bohu přítomnému ve vesmíru. Také tato láska se podobá svátosti.*¹¹²

Naše zaujetí estetikou katechetických materiálů a učebnic k náboženské edukaci je veliké právě pro její často opomíjený význam v praxi. Doba, kdy sakrální a náboženské umění bylo výhradně v rukou umělců nejvyšší úrovně a díla se skvěla jasnou nejvyšší kvalitou, jsou dávno historií. Nyní se ocitáme v opačné pozici. Náboženské umění nejenže neudává krok současným trendům, ale naopak spíše zaostává za profánními díly. Není výjimkou, že učitelé přicházejí do náboženství s učebnicemi plnými fotek dětí v šušťákovkách z devadesátých let a se stokrát kopírovanými pracovními listy.

Další nedobrou cestou je přilnutí ke kýči. Britský filozof a estetik Roger Scruton na základě myšlenek převzatých od Tomáše Akvinského dává do souvislosti úpadek umění a deformaci citů jednotlivce.¹¹³ To se promítá do rysů celé společnosti. Svět je přesycený libivými obrazy a pornografií, ve kterých člověk nachází své krátkodobé uspokojení a získává závislost na vnější stimulaci. Současný člověk libující si v béčkových seriálech se v mnohém neliší od diváků, kteří sledovali zápasy v římském cirku.¹¹⁴

Svět si zvykl běžně produkovat a konzumovat kýč, který možná dojme, ale zase nechá člověka jít bez proměny. A zároveň – připoutává si člověka závislostí (telenovely, Instagram atp.). Scruton dokonce kýč považuje za nejrozšířenější projev degradace umění, nazývá ho podivnou nemocí, která není sice precizně definovaná, přesto je snadno rozpoznatelná a přísluší masovému hnutí a davovému sentimentu dvacátého století.¹¹⁵ Můžeme jen dodat, že si jej v ještě větší míře neseme do století jednadvacátého. Skutečně umění vyžaduje, abychom se nechali vtáhnout a hluboce oslovit a je nositelem krásy, kterou vložil Bůh do svého stvoření. Při setkání se skutečným uměním můžeme zažívat

---

¹¹² VIZ WEIL, SIMONE. *Attesa di Dio*, Milano, 1991, s. 124. Cit. z BLAŽEK IŇOVÁ, VERONIKA. *Vztah Božího zjevení a lidské zkušenosti krásy jako výzva pro náboženskou edukaci*. [online]. České Budějovice, 2020 [cit. 2021-04-20]. Dostupné z: <https://theses.cz/id/cn5u9n/>. Disertační práce. Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích, Teologická fakulta. Vedoucí práce doc. PhDr. Ludmila Muchová, Ph.D., s. 310.

¹¹³ VIZ SCRUTON, ROGER. *Beauty: A Very Short Introduction*. New York: Oxford, 2011, s. 4.

¹¹⁴ Tamtéž, s. 156.

¹¹⁵ Tamtéž, s. 157.

skutečné pocity. V kontaktu s krásou se můžeme setkat s dobrem a pravdou a skrze krásu čerpat z těchto hodnot. Umělecká díla pak mají potenciál uvést člověka na cestu poznávání Boha. Milovník krásy zaměřuje svůj pohled ven, a při hledání smyslu získává podněty do svého života.¹¹⁶ Německý fenomenolog a religionista Rudolf Otto, připouští, že jestliže člověk může prožívat estetickou zkušenost jako fascinaci krásnem, lze připustit, že se touto cestou může dojít k numinóznímu zakoušení nadpřirozené sféry, k setkání s posvátnem.¹¹⁷ *Ve zjevení může být posvátno něčím, co je nám v hlubinách citu známé, povědomé, oblažující nebo otřesné, před čím selhává každý racionální pojem.*¹¹⁸ Z tohoto pohledu je umění legitimním nástrojem uvádění do tajemství Boha a může katechetům a učitelům náboženství značně pomáhat tam, kde slova nestačí a kde je každý pojem slabý.

Mnozí křesťané už si zvykli vozit z poutí líbivé sádrové sošky madon a fosforové růžence z Međugorje, ale pro skutečné prohloubení víry je dobré se s tímto konzumním náboženským předmětem nespokojit. Bůh stvořil svět, kde jsou hory, propasti, vodopády, bouře, orchideje, skřivani, med divokých včel a stvořil člověka se všemi jeho vášněmi, emocemi a uchvacuje ho tou krásou. Bůh ve svém Zjevení oslovuje člověka až do hloubi duše. Podobnou zkušenost má nabízet křesťanské umění, pokud chce Boha oslavovat, k němu přivádět a jeho představovat.

V Dokumentu o směřování katecheze a náboženského vzdělávání v České republice¹¹⁹ se dočteme: *Cesta krásy vychází z nerozlučného pouta mezi pravdou, dobrem a krásou, jež umožňuje dospět k lidskému srdci a dát v něm zazářit pravdě a dobrotě Vzkříšeného.* V náboženském vzdělávání a katechezi to znamená obnovovat úctu ke kráse podporou využívání umění a čerpat přitom jak z bohatství minulosti, tak také z jeho rozmanitých současných výrazů, které jsou *novou řečí podobenství.*¹²⁰

Je dobré, aby každá katecheze věnovala zvláštní pozornost „cestě krásy“ (via pulchritudinis). Zvěstovat Krista znamená ukazovat, že věřit v něj a následovat jej není jenom pravdivá a spravedlivá věc, ale také věc krásná, jež je schopna naplnit život novým

---

¹¹⁶ VIZ SCRUTON, ROGER. *Beauty: A Very Short Introduction*. New York: Oxford, 2011, s. 156.

¹¹⁷ VIZ OTTO, RUDOLF. *Posvátno. Iracionalita v ideji božství a její poměr k racionalitě*. Praha: Vyšehrad, 1998, s. 126–127.

¹¹⁸ VIZ OTTO, RUDOLF. *Posvátno*. Praha: Vyšehrad, 1998, s. 127. Cit. z BLAŽEK IŇOVÁ, VERONIKA. *Vztah Božího zjevení a lidské zkušenosti krásy jako výzva pro náboženskou edukaci*. [online]. České Budějovice, 2020 [cit. 2021-05-31]. Dostupné z: <https://theses.cz/id/cn5u9n/>. Disertační práce. Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích, Teologická fakulta. Vedoucí práce doc. PhDr. Ludmila Muchová, Ph.D., s. 46.

¹¹⁹ ČESKÁ BISKUPSKÁ KONFERENCE. *Dokument o směřování katecheze a náboženského vzdělávání v České republice*. Praha: ČBK, 2015, čl. 14.

¹²⁰ Srov. Apoštolská exhortace papeže Františka. *Evangelii gaudium*. Praha: Paulínky, 2014, čl. 167.

*jasem a hlubokou radostí i uprostřed zkoušek. V této perspektivě mohou být všechny výrazy autentické krásy rozpoznány jako stezka napomáhající setkání s Pánem Ježíšem.*¹²¹

3.6.1. Výtvarná a umělecká stránka

Uměleckou kvalitu můžeme hodnotit v několika oblastech. Stává se, že se na vzniku dokumentu podílí několik osob výtvarného zaměření (ilustrátor, grafik, tiskař atd.) a tak i jednotlivé části jednoho díla mohou vykazovat kolísavou kvalitu. V tomto bodě se budeme zabývat hodnocením kvality ilustrací a celkovým výběrem obrazového materiálu od kreseb po fotografie. V případě fotografií je třeba upozornit, že obzvláště ty, které zobrazují osoby, velmi rychle stárnou. Doba se podepisuje na účesech, módě atd. a už pět let staré fotografie mohou působit zastarale. Budeme se zabývat množstvím obrazových podnětů, jejich adekvátním výběrem pro danou věkovou skupinu, jejich uměleckou kvalitou, nadčasovostí, popřípadě historickou hodnotou a významem (náboženské umění minulosti je velkou a mnohdy opomíjenou pokladnicí krásy a často skrývá svědectví o lásce k Bohu). Dále budeme zkoumat, zda je obrazový materiál přitažlivý pro adresáty.

3.6.2. Hodnotné řemeslné pojetí

Materiály, které dáváme dětem (i dospělým) do rukou mají schopnost promlouvat také svým technickým zpracováním. Každý si jistě vybaví vůni nové poctivě zpracované právě vytištěné knihy, jejíž hladké zářivě potištěné listy vábí k doteku a vnoření se. Kvalita sama o sobě promlouvá a může být pevným podstavcem na kterém můžeme slavně vystavět bustu katecheze nebo hodiny náboženství. Nemluvíme však jen o tištěném materiálu. Dáme příklad z opačného pohledu. Nekvalitní nebo poškozené DVD může velice zkomplikovat promítání jinak výborného filmu a výrazně zkazit celkový dojem i výpověď.

Budeme hledat materiál, který je zhotoven kvalitně, má příjemné uživatelské vlastnosti a je trvanlivý. U tištěných materiálů se zaměříme na papír, vazbu, tisk, haptický dojem, vůni, stálobarevnost apod. U případného hodnocení audiovizuálních materiálů bychom pohlíželi na volbu nosiče, kompatibilitu, kvalitu obrazu, zvuk apod.

---

¹²¹ Viz Apoštolská exhortace papeže Františka. *Evangelii gaudium*. Praha: Paulínky, 2014, čl. 167

3.6.3. *Typografické řešení a grafická úprava*

Na tomto místě budeme posuzovat správnost textové úpravy dle standartních typografických pravidel, čitelnost a výsledný dojem zvoleného fontu a jeho zvolené velikosti. Použijeme znalosti z vlastního studia a praxe v oboru grafického designu a k dispozici máme rovněž Beranův *Typografický manuál*.¹²²

Dovolíme posoudit také celkové grafické řešení. Otázky budou směřovat ke zhodnocení, jak jednotlivé vizuální komponenty spoluvytvářejí celek. Dále, zda jsou grafické prvky využity ku prospěchu přehledné a snadné orientaci, zda je zvolena estetická a funkční barevnost a proporcionalita grafických segmentů. Zaměříme svoji pozornost také na přebal u tištěných dokumentů. Vypovídá dostatečně o jeho obsahu? Je na pohled lákavý a dokáže zaujmout oko v knihovně nebo na pultu knihkupců?

3.7. **Motivační charakteristiky a řízení učiva**

V předávání víry nemá církev ani svou vlastní, ani si ne zvolila žádnou metodu jako svou výlučnou a jedinou vhodnou k předávání víry. Naopak, ve světle Boží pedagogiky zkoumá dobové metody a svobodně přijímá *všechno, co je pravdivé, co je čestné, co je spravedlivé, co je nevinné, co je milé, co slouží dobré pověsti, a každou zdatnost nebo činnost, která zasluhuje chválu*¹²³ a přijímá všechny prvky, které nejsou v rozporu s evangeliem a používá je k jeho službě.¹²⁴

Z bazálních poznatků pedagogiky víme, že využití široké škály výukových metod je znakem profesionality vyučujícího. Použití zajímavých aktivit je předpokladem pro aktivně pracující kolektiv a v neposlední řadě je použití pestrých a zábavných aktivit ve výuce předpokladem pro kladný vztah žáků k předmětu.¹²⁵

Disponuje materiál metodami, které jsou zábavné, aktivizující a podporující kognitivní aktivitu? Nabízí podněty, které se prolínají se skutečným světem účastníků katecheze/náboženského vzdělávání a jejich reálnými zkušenostmi? Vyžaduje od adresátů materiál tvořivá řešení? Nesoustředí se jen na transmisivní reprodukci učiva? Podporují

---

¹²² BERAN, VLADIMÍR. *Typografický manuál*. Praha: Kafka design, 2000.

¹²³ Flp 4,8.

¹²⁴ VÍZ KONGREGACE PRO KLÉRUS. *Všeobecné direktorium pro katechizaci*. Praha: ČBK, 1998, s. 96, čl. 148.

¹²⁵ SROV. ČAPEK, ROBERT. *Moderní didaktika: Lexikon výukových a hodnoticích metod*. Praha: Grada, 2017, s. 25.

úlohy kritické myšlení? Využívá dokument individuálních, skupinových i hromadných organizačních forem výuky? Jsou zahrnuty aktivity na opakování a upevňování již nabytých poznatků? Navazují na sebe témata s logickou posloupností a didakticky přínosně?

3.8. Hodnoty a postoje

Důležitost předávání hodnot je zřejmá. Morální jednání dělá člověka skutečně lidským. Můžeme si připomenout inženýry, kteří pomáhali budovat plynové komory v koncentračních táborech i lékaře, kteří prováděli smrtící pokusy na dětech. Až tak může vypadat vzdělání bez hodnot.

Křesťanská morálka je široké téma. Není v možnostech této kapitoly postihnout celou její šíři. Při posuzování postojů zkoumaných materiálů vezmeme jako měřítko učení církve zaznamenané v Magisteriu, především v *Katechismu katolické církve*.

Dovolíme si však vyzdvihnout důležitý detail, který je pro katechezi a náboženskou edukaci významný. Morální postoje jsou ve velké míře zastávány a dětem vštěpovány také ve škole a v mnoha ohledech se shodují s postoji křesťanství. Náboženské vzdělávání a katecheze se přesto v něčem odlišuje. Na rozdíl od školního prostředí, kde je výrazně podporována soutěživost a porovnávání sil s druhými – má křesťanství za úkol vyzdvihovat principy solidarity, bratrství, jednoty a sounáležitosti. *Kdo chce být první, ať je ze všech poslední a služebníkem všech.*¹²⁶ Hodiny náboženské výchovy i katecheze by měly být naplněny aktivitami posilujícími tyto hodnoty a měly by dětem pomáhat je prožívat a zvnitřňovat.¹²⁷ Naopak aktivity na podporu soutěživosti a rivality, kterých je v běžném světě dětí více než hojnost, nejsou v rámci výuky náboženství a v průběhu katecheze na místě. Tento čas tak může být pro děti oázou klidu bez soupeření. Jak rozvíjet u dětí jejich ohleduplnost a laskavost vůči druhým zkoumá například Maria Montessori.¹²⁸

Z výše uvedeného vyplývají tyto výzkumné otázky: Je hodnotové pozadí materiálu v souladu s křesťanskou morálkou? Pomáhá dokument adresátům zaujímat postoje, které jsou křesťanské? Využívá materiál aktivity na podporu společenství,

---

¹²⁶ Mk 9,35.

¹²⁷ Srov. ČESKÁ BISKUPSKÁ KONFERENCE. *Dokument o směřování katecheze a náboženského vzdělávání v České republice*. Praha: ČBK, 2015, čl. 15.

¹²⁸ Srov. MONTESSORI, MARIA. *Absorbující mysl*. Praha: Portál, 2018.

sounáležitosti a vyhýbá se soupeřivým metodám?

3.9. Ekonomická stránka

Cena, kterou je třeba vydat za učební pomůcky mnohdy ve školách a farnostech rozhoduje o jejich uplatnění nebo zavržení. Snahu ušetřit na výuce náboženství a katechezi vidíme velmi často. Projevuje se podhodnocováním práce katechetů, používáním letitých učebnic, černobílým kopírováním materiálů pro výuku atd.

I když je výuka náboženství a bohužel často také iniciační katecheze (zejména příprava na první svaté přijímání) často jedinou službou slova, kterou může mnohým lidem církev během jejich života dát, netěší se z ekonomického pohledu prestižnímu postavení. Nelze očekávat, že drahé pomůcky budou v církvi uvítány s širokou náručí. A pokud se tak má stát, musí tyto pomůcky v praxi projevovat svou hodnotu a musí se osvědčit. Křesťanům, zdá se, se velmi rychle vrylo pod kůži, že „ty nejlepší věci jsou zadarmo“, což přeneseno do materiálního rozměru není vždy úplně pravdou.

Jakou cenu má služba Slova a kolik jsou katecheté, rodiče, kněží atd. ochotni investovat do šíření Božího slova v evangelizaci, je individuální problematikou jednotlivých farností, a nepřísluší nám v této práci nalézt na onu otázku odpověď. Můžeme se ale ptát, zda je cena za námi zkoumaný materiál přiměřená a odpovídá obvyklé tržní ceně za podobné dokumenty. Zaměříme se i na to, zda finanční výdaj může být investicí na několik let, nebo se jedná o nákup jednorázové pomůcky.

3.10. Doplnkový materiál a diferenciaci učiva

Skupina účastníků katecheze a náboženského vzdělávání bývá velmi často různorodá. Sdružuje v sobě nejen děti různých schopností, zkušeností, ale také velmi často děti různého věku. Výhodou dokumentů pro náboženské vzdělávání je diferenciaci obsahu, který může lektor využít aktuálně dle potřeb jednotlivých účastníků.

Katecheta, který pracuje s materiálem, který má diferenciované možnosti uplatnění, je doveden do situace, kdy musí reagovat na specifika své skupiny. Škála aktivit různé obtížnosti neskýtá jen výhodu úspory času při přípravě hodin tím, že má katecheta metody již předem navržené. Ale takto připravený materiál přímo staví do situace, kdy musí sledovat a vyhodnocovat potřeby a schopnosti konkrétních účastníků katecheze/hodin náboženství. Konkrétní příležitost k takovému hodnocení zajišťuje, že

tento důležitý krok nebude opomenut. Přístup učitele se tím může stát více osobním a evangelizační snaha může mít díky přesnějšímu zacílení větší úspěch.

Obsahuje materiál doplňující úkoly pro nadané a rychlé žáky? Předkládá návrhy nebo variace k usnadnění jednotlivých aktivit?

4. Jednotlivé materiály a jejich zhodnocení

Materiály, které chceme představit v našem hodnocení, jsme volili z těch, které patří mezi mladší nalezené v našem šetření, které jsou snadno dostupné a můžeme se s nimi často setkat. Protože se snažíme nalézt dokument po všech stránkách vyhovující požadavkům kladeným na materiál ke katechezi/náboženskému vzdělávání, volili jsme ty dokumenty věnující se postavě Abraháma, u kterých si na první pohled můžeme povšimnout obstojného výtvarného pojetí.

4.1. Edice ManaMana z nakladatelství Meander¹²⁹

Vlastnosti	Posouzení	Hodnocení
Typ dokumentu <i>Jakým typem formátu se materiál prezentuje? Využívá moderní technologie nebo klasické prostředky?</i>	Knihy formátu 15,5 × 12,5 cm v pevné vazbě bohatě provázené ilustracemi.	tiskový formát
Katecheze/náboženské vzdělávání <i>Pro jaký účel je dokument určen? Odpovídá uvedené zaměření praktickému využití?</i>	Dokument je určen primárně pro seznámení s biblickým textem. Snaží se o vzdělání literárního a náboženského zaměření.	náboženské vzdělávání a literatura (splňuje)
Věková přiměřenost <i>Odpovídá uvedené věkové určení nárokům materiálu na příjemce?</i>	Materiál neuvádí věkové zaměření. Podle náročnosti úkolů odhadujeme, že je zacílen na 2. stupeň základní školy.	nedefinuje
Odborná správnost <i>Je materiál ve shodě s učením církve? Respektuje doporučení ČBK zejména v oblasti principů věrnosti Bohu a člověku, inkulturace evangelia? Dává kerygma do ústřední pozice? Jde vstříc zapojení širšího společenství do evangelizace?</i>	I přes odbornou kontrolu (v knize <i>Abrahám a Lot</i> je uvedena, v knize <i>Abrahám a Izák</i> o ní chybí zmínka) v materiálu nacházíme nějaké nepřesnosti (podrobněji viz kritérium Biblický text). Materiál je místy až příliš zaujatý svým obsahem, takže zapomíná brát ohled na účastníky (např. je psán nesrozumitelným jazykem, nevysvětluje cizí pojmy), také se	spíše nevyhovuje

¹²⁹ PECHÁČKOVÁ, IVANA. *Abrahám a Lot a Abrahám a Izák*. Praha: Meander, 2018.

	příliš nesnaží o inkulturaci evangelia ani o přesah do rodin a společenství.	
<p>Srozumitelnost a gramatická správnost</p> <p><i>Využívá adekvátní větnou skladbu a délku souvětí odpovídající čtenářské úrovni zvolené skupiny? Je text předložen gramaticky správně? Pracuje dokument s pojmy srozumitelnými určené věkové skupině? Je množství pojmů a jejich výběr přiměřený úrovni chápání žáků? Věnuje práce prostor pro vysvětlení neznámých tvarů? Jsou výklady a zadání úloh srozumitelné a odpovídají tyto úkoly vyjadřovací úrovni adresátů?</i></p>	<p>Text převyprávění je psán nesrozumitelným jazykem, používá velké množství zastaralých formulací a běžně nepoužívaných pojmů a tyto nevysvětluje. Čtenářsky je málo srozumitelný, málo čitelný a je stylově strohý a nepříliš poutavý. Gramaticky odpovídá českému pravopisu. Navržené úkoly jsou předloženy srozumitelně, vyžadují často vysoké vyjadřovací schopnosti žáků (odpovídající 2. stupni základní školy i starších).</p>	<p>spíše nevyhovuje</p>
<p>Biblický text</p> <p><i>Dává materiál prostor živému Božímu slovu v Písmu svatém? Nedopouští se v převyprávění deformace příběhu?</i></p>	<p>Převyprávění stylisticky působí jako biblický text, ale jedná se o převyprávění. Materiál čtenáře do přímého kontaktu s textem Písma čtenáře uvádí v některých úkolech, kdy má hledat příslušný text v Bibli. Převyprávění se místy dopouští nejasností (Abrahám na rozdíl od vyjádření Ivany Pecháčkové nepoložil Izáka na zapálený oltář a nesouhlasí ani její verze, že Hagar byla výslovně vyhnána Sárou do pouště).</p>	<p>spíše nevyhovuje</p>
<p>Metodické uchopení</p> <p><i>Nabízí materiál dobře zpracované metodické pokyny pro vedení katecheze/výuky? Je metodika uživatelsky přívětivá? Předkládá rozvíjející texty pro</i></p>	<p>Materiál neobsahuje pokyny pro vedení výuky a práci s materiálem, ani doplňující texty pro katechetu/vyučujícího. Není ale těžké se v navržených úkolech zorientovat a případně je aplikovat při setkáních.</p>	<p>nevyhovuje</p>

<i>katechetu?</i>		
<p>Výtvarná a umělecká stránka</p> <p><i>Je výtvarná stránka esteticky hodnotná a podnětná? Obsahuje materiál dostatečné množství obrazů? Má potenciál děti po výtvarné stránce zaujmout?</i></p>	<p>Výtvarná stránka je přitažlivá. Každá kniha z edice je zpracována odlišným výtvarným pojetím, které přejímá rukopis autora.</p> <p>Například kniha <i>Abrahám a Izák</i> vytvořená expresivním výrazem a výjevy vytvořené kladením barevných ploch doplněných třesavou linkou někdy vyžadují delší nazírání. Obrazů je opravdu velké (jistě dostatečné) množství. Starší děti může materiál zaujmout, splňuje požadavky na soudobé trendy. Výtvarná podoba má tvář současné ilustrace, kterou děti znají z knih, které aktuálně jsou na trhu. Autorkou ilustrací knihy <i>Abrahám a Lot</i> je Kristina Fingerlandová, u knihy <i>Abrahám a Izák</i> je to Jakub Kouřil.</p>	vyhovuje
<p>Řemeslné pojetí</p> <p><i>Je materiál dobře zpracován? Je kvalitní, odolný a trvanlivý?</i></p>	<p>Materiál je výborně řemeslně zpracován. Knihy jsou v pevné vazbě, jsou odolné, trvanlivé, bezchybně vytištěné. Edice jako celek vytváří dojem knihovny, kterou Bible skutečně je.</p>	vyhovuje
<p>Typografické a grafické řešení</p> <p><i>Je text sázen dostatečně čitelně? Neobsahuje typografické chyby? Podporuje grafická úprava dobrou orientaci v materiálu? Je přebal zpracován atraktivně a je vypovídající o obsahu?</i></p>	<p>Sazba se v případě obou knih snaží nenarušit vizuální dojem, ale ani v jednom případě nesplňuje kritérium dobré čitelnosti. Dopouští se například nevhodného použití verzálek, psaného fontu nebo chyb v prokládání písma. Pracovní list je uspořádán přehledně, pomáhá rychlé orientaci, zdařile graficky komunikuje, koresponduje s knihou. Přebal zcela odpovídá obsahu a je vizuálně zajímavý.</p>	nevyhovuje
<p>Motivační charakteristiky</p> <p><i>Disponuje materiál metodami, které jsou zábavné, aktivizující</i></p>	<p>Navržené úlohy pracovních listů jsou bohaté na tvořivá řešení, převažují úlohy „do lavice“ a náměty k diskusi. Některé</p>	vyhovuje

<p><i>a podporující kognitivní aktivitu? Nabízí podněty, které se prolínají se skutečným světem účastníků katecheze/náboženského vzdělávání a jejich reálnými zkušenostmi? Vyžaduje od adresátů materiál tvořivá řešení? Nesoustředí se jen na transmisivní reprodukci učiva? Podporují úlohy kritické myšlení? Využívá dokument individuálních, skupinových i hromadných organizačních forem výuky? Jsou zahrnuty aktivity na opakování a upevňování již nabytých poznatků? Navazují na sebe témata s logickou posloupností a didakticky přínosně?</i></p>	<p>úkoly se dají realizovat v různých organizačních výukových formách (skupinově, individuálně atp.). Úlohy podporují kritické myšlení a vyžadují tvořivá řešení. Pracovní listy jednotlivých knih na sebe nenavazují, a tak ani neobsahují navržené aktivity k opakování učiva. Úkoly jsou zajímavé, avšak předpokládají velmi dobré proniknutí do příběhu, což je zjevnou mezerou tohoto materiálu.</p>	
<p><i>Hodnoty a postoje Jsou hodnoty a postoje v souladu s křesťanskou morálkou? Podněcují úkoly účastníky k zaujetí postojů solidarity, budování společenství, péče o životní prostředí a k osobnímu morálnímu růstu? Vyhýbá se materiál soupeřivým aktivitám?</i></p>	<p>Hodnoty a postoje jsou v souladu s křesťanskou morálkou. Úkoly vyžadují po účastnících zamyšlení nad osobním vztahem k těmto postojům a hodnotám. Navržené aktivity nepoužívají soupeřivé metody, spíše předpokládají schopnost diskutovat.</p>	<p>vyhovuje</p>
<p><i>Ekonomická stránka Je cena za nákup materiálu přiměřená, odpovídá běžné tržní ceně za podobný materiál? Jedná se o nákup jednorázové pomůcky nebo investici pro</i></p>	<p>Náklady na pořízení materiálu: <i>Abrahám a Lot: 89 Kč</i> <i>Abrahám a Izák: 89 Kč (obojí Meander¹³⁰)</i> Knihy lze použít cca pro jedno dlouhé nebo několik kratších setkání (mnohotematicnost obsahu a velké množství úkolů na listech to</p>	<p>spíše vyhovuje</p>

¹³⁰ Srov. <https://www.meander.cz/manamana/>.

<i>několik dalších let?</i>	jistě umožňuje) a lze je použít opakovaně (tj. využít pro několik skupin účastníků). Cena za knihu odpovídá běžné ceně na trhu za knihu podobného formátu.	
Doplňkový materiál a diferenciací učiva <i>Obsahuje materiál doplňující úkoly a podněty pro rychlé a nadané?</i>	Pracovní listy obsahují diferencované úkoly pro žáky.	vyhovuje

Obě knihy se ve vyprávění velmi prolínají a nelze jednu od druhé oddělit. První kniha sama o sobě působí neukončeně a druhá bez první postrádá potřebný úvod.

Autorka předkládá čtenáři převyprávěný příběh ve své široké dějové bohatosti. Nevyhýbá se obtížným perikopám, jakými jsou třeba Sára u faraona v Egyptě nebo zkáza Sodomy. Často se důsledkem toho dopouští až přílišné mnohotematicnosti. Styl psaní je přitom strohý. Vyprávění se odehrává převážně v jednoduchých větách. Nemáme před sebou ani biblický text v jeho surové podobě, ale ani oproti němu nijak výrazně přístupnější formu. Jestliže cílem projektu byla literární (a náboženská) osvěta, mohl autor s textem pracovat precizněji, nebo nechat hovořit ilustrace v doprovodu Písma. Použité pojmy (např. velekněz, oltář, obřezat atd.) nejsou vysvětlovány. Převyprávění hojně používá obraty, které se v běžné řeči obvykle nevyskytují (např. přehojná bude tvá odměna, jsem již stár, potomstvo, pokořit se atd.), to dětem komplikuje četbu s porozuměním. Úkol v pracovním listu pracuje se slovním obratem *solný sloup*.

Navzdory uvedenému schválení Arcibiskupstvím pražským a Nihil obstat ThLic. Mariusze Kuźniara, Th.D. u knihy *Abrahám a Lot*, se převyprávění dopouští několika nepřesností. Ve zmíněné knize (*Abrahám a Lot*) převyprávění výslovně říká, že Sára vyhnala Hagar do pouště. V Bibli však čteme, že paní služku ponižovala, proto Hagar sama utekla.¹³¹ Tento zdánlivý detail, ale poté ukazuje svůj smysl, když má Hagar vyslechnout rozkaz Hospodinova anděla a pokořit se pod ruku své paní. V druhé knize (*Abrahám a Izák*), pro kterou jsme informace o církevním schválení nenašli, se vyskytuje obsahová chyba na místě, kde vyprávění nesprávně popisuje, že Abrahám zapálil dříví dříve, než na ně položil syna. Příslušná ilustrace ale tuto verzi nepodporuje a zobrazuje

---

¹³¹ Srov. Gn 16,6.

situaci v souladu s vyprávěním Bible.¹³²

Struktura témat, která je možné v linii vyprávění zaznamenat:

Abrahám a Lot:

- Abram uposlechne Boží příkaz a odchází s rodinou do země Kanaán,
- Sáráj ve faraonově paláci,
- Abram a Lot se rozdělují,
- osvobození Lota ze zajetí,
- Bůh Abramovi mění jméno na Abrahám a dává mu příslib potomstva,
- Abrahám zplodí syna Ismaela se služebnou Hagar,
- Abrahám pohostí ve stanu posly Boží.

Abrahám a Izák:

- Abrahám se u Boha přimlouvá za Sodomu,
- andělé navštíví dům Lota, útěk z města, zkáza Sodomy, Lotova žena se promění v solný sloup,
- naplnění příslibu potomstva, tj. narození Izáka,
- zkouška Abraháмова.

Pracovní listy jsou plné podnětů k další práci s biblickým příběhem. Zpravidla obsahují *Úkol k uvedení do tématu*, *Úkoly k zamyšlení*, *Úkoly na porozumění*, *Úkoly na tvořivé hledání*, *Úkoly na všeobecný rozhled*, *Spisovatelské úkoly* a *Ilustrátorské úkoly*. V listu přiloženému ke knize *Abrahám a Izák* se objevuje také podnět k hledání příslušných pasáží přímo ve Starém zákoně. S těmito návrhy učitel může pracovat sám a uplatnit je ve výuce dle vlastních zkušeností a dle požadavků skupiny. Náplň může rozdělit do několika setkání nebo je nucen vybrat jen několik málo pasáží a příslušných úkolů. K dispozici zde není další metodika.

Projekt autorky Ivany Pecháčkové – zakladatelky nakladatelství Meander – odvážným způsobem pracuje s výtvarným pojetím. Tvorbou jednotlivých knih byly pověřeny mladé osobnosti současné moderní ilustrace. Iniciátorka projektu se tak vypořádává s častým propadem mezi estetikou současné křesťansky zaměřené literatury pro děti a podobou paralelně vznikajících knih na běžném trhu. Mnozí výtvarníci podílející se na vzniku této edice nemají vlastní duchovní kořeny, a tak můžeme naši pozornost obrátit k otázce, zda může rukama výtvarníka bez hlubšího přilnutí k víře,

---

¹³² Srov. Gn 22,9.

vzniknout obrazový materiál, který zvěstuje zprávu o Bohu. Kardinál Tomáš Špidlík pozoruje, že umělec ve svém díle nevyjadřuje jen sám sebe, ale také realizuje své inspirace, které k němu přicházejí. Tím, že je přenáší do reality, projevuje svůj tvořivý potenciál (ve kterém se stává obrazem Božím). Špidlík také nabízí tezi Seměna Ljudvigoviče Franka, který tuto vyšší sílu často nazývanou „múzou“ připisuje Bohu, který je jediným, kdo může dát svému stvoření podíl na vlastní tvořivosti.¹³³ Výběr autorů v edici ManaMana je pestrý a mnozí záměr uvádět čtenáře na cestu krásy velmi slibně naplňují a rozhodně spíše prostor náboženského umění obohacují. Zobrazují věci bez stereotypu a nově.

Typografická stránka se evidentně snaží jít ruku v ruce s obrazem, a svou psanou písmovou linkou nenarušovat celkový optický dojem knihy. Bohužel se to stává vedle slabé jazykové stránky dalším „hřebíčkem do rakve“ celkové čitelnosti. Obě knihy jsou psány verzálkami, které v hutném textu mají vždy menší čitelnost než minusky.¹³⁴ Kniha *Abrahám a Lot* je z dvojice knih výraznější v typografických nedostacích. Svým rozřeseným neukázněným fontem s nejasnými mezerami, místy působí tříštění nebo naopak slévání slov (např. izlatem). Kniha *Abrahám a Izák* používá ukázněnější font, ale na rozdíl od prvně zmíněné knihy jej umísťuje na neklidný barevný podklad, což čitelnosti také ubírá. Na pultu knihkupectví může edice jistě zaujmout a vyniknout. Celé provedení nese jednotného ducha – obal vypovídá o obsahu. Pracovní list je přehledně graficky zformátován a volně vložen do desek knihy.

Řemeslné pojetí je kvalitní a odolné. Tisk je vynikající, bezchybný, provedený na krásném příjemném matném pevném papíře. Knihy jsou vázány do pevných desek malého formátu. Dobře se jimi listuje. Zapadají do edice stejně velkých knih a spoluvytváří tak jeden celek. Když jsou všechny knihy pospolu, opravdu vytváří dojem Bible ve významu knihovny.

---

¹³³ Srov. ŠPIDLÍK, TOMÁŠ. *Vědy – umění – náboženství: Protiklad nebo soulad?* Olomouc: Refugium, 2009, s. 76.

¹³⁴ Srov. BERAN, VLADIMÍR. *Typografický manuál*. Praha: Kafka design, 2000, s. 3.

4.2. Bible vypráví o Ježíši¹³⁵

Vlastnosti	Posouzení	Hodnocení
<p>Typ dokumentu</p> <p><i>Jakým typem formátu se materiál prezentuje? Využívá moderní technologie nebo klasické prostředky?</i></p>	<p>Materiál se skládá ze tří částí: kniha převyprávěných biblických příběhů, Osnovy s metodickými pokyny pro práci s jednotlivými tématy a přiložené CD s pracovními listy k tisku. Dokumenty jsou tradičního formátu a nevyžadují použití digitální technologie ve výuce (např. projektor).</p>	<p>tiskový formát</p>
<p>Katecheze/náboženské vzdělávání</p> <p><i>Pro jaký účel je dokument určen? Odpovídá uvedené zaměření praktickému využití?</i></p>	<p>Dokument nedefinuje, zda má sloužit katechezi nebo náboženskému vzdělávání. Součástí každého setkání je modlitba, proto předpokládáme, že program je určen pro děti, které již do vztahu s Bohem vstoupily.</p>	<p>neuvádí</p>
<p>Věková přiměřenost</p> <p><i>Odpovídá uvedené věkové určení nárokům materiálu na příjemce?</i></p>	<p>Na přebalu knihy je uvedeno pro děti od 4 let. Nemůžeme se ale s tímto určením ztotožnit, protože materiál předpokládá dobrou předchozí znalost Ježíše a témata jsou vybrána s cílem symbolicky odkazovat – tj. vyžadují složité myšlenkové operace. Osnovy místy předpokládají u dětí schopnost číst a psát. Navrhujeme využití pro děti ve věku 8–10 let.</p>	<p>od 4 let (nesplňuje)</p>
<p>Odborná správnost</p> <p><i>Je materiál ve shodě s učením církve? Respektuje doporučení ČBK zejména v oblasti principů věrnosti Bohu a člověku, inkulturace evangelia? Dává kérygma do ústřední pozice? Jde vstříc zapojení širšího</i></p>	<p>Informace jsou z velké části použitelné i pro účely katolické církve, přestože materiál vznikl v protestantském prostředí. Obsah se pak liší v drobných detailech, např. v úvodní kapitole je uvedený počet knih v Bibli bez deuterokanonických spisů.¹³⁶ Kérygma je v centru pozornosti. Princip věrnosti Bohu a člověku je narušen</p>	<p>částečně vyhovuje</p>

¹³⁵ LLOYD-JONESOVÁ, SALLY. *Bible vypráví o Ježíši: Každý příběh v Bibli šeptá jeho jméno*. Praha: Nakladatelství Návrat domů, 2015 kniha a 2017 *Osnovy*.

¹³⁶ Viz LLOYD-JONESOVÁ, SALLY. *Bible vypráví o Ježíši. Osnovy*. Praha: Návrat domů, 2017, s. 7.

<p><i>společenství do evangelizace?</i></p>	<p>zejména špatným zacílením na věkovou skupinu. Materiál se snaží propojit katechezi se společenstvím v rodině. Ukládá v pracovním listě z každé hodiny dětem verš k zapamatování a věnuje vzkaz rodičům, kde sděluje obsah uplynulé hodiny.</p>	
<p>Srozumitelnost a gramatická správnost <i>Využívá adekvátní větnou skladbu a délku souvětí odpovídající čtenářské úrovni zvolené skupiny? Je text předložen gramaticky správně? Pracuje dokument s pojmy srozumitelnými určené věkové skupině? Je množství pojmů a jejich výběr přiměřený úrovni chápání žáků? Věnuje práce prostor pro vysvětlení neznámých tvarů? Jsou výklady a zadání úloh srozumitelné a odpovídají tyto úkoly vyjadřovací úrovni adresátů?</i></p>	<p>Text převyprávění je srozumitelný, dobře čitelný, gramaticky v pořádku. Používá známé pojmy a nahrazuje složité tvary běžně používanými slovy. Ve vyprávění líčí události velmi barvitě. Pokouší se do příběhu vnášet význam. Úkoly jsou formulovány rovněž srozumitelně. Jazyková úroveň materiálu je velmi dobrá. Stylu psaní (zde nehovoříme o obsahu) porozumí pravděpodobně i čtyřleté děti (jak je uvedeno), děti od 3. třídy jej samy mohou s úspěchem číst. Úkoly jsou zadány srozumitelně, neznámým slovům je věnována pozornost.</p>	<p>vyhovuje</p>
<p>Biblický text <i>Dává materiál prostor živému Božímu slovu v Písmu svatém? Nedopouští se v převyprávění deformace příběhu?</i></p>	<p>Materiál pracuje ve velké míře s převyprávěním, ale v osnovách využívá pro každé setkání krátký úryvek z Bible k zapamatování. Vyprávění si volí jen určité části Abrahámovy příběhu, ve kterých se nedopouští výrazné deformace.</p>	<p>vyhovuje</p>
<p>Metodické uchopení <i>Nabízí materiál dobře zpracované metodické pokyny pro vedení katecheze/výuky? Je metodika uživatelsky přívětivá? Předkládá rozvíjející texty pro</i></p>	<p>Materiál je podrobně metodicky zpracován. Nabízí přehledně a srozumitelně popsané informace k vedení katecheze. Předkládá také rozšiřující texty určené výhradně pro katechetu.</p>	<p>vyhovuje</p>

<i>katechetu?</i>		
<p>Výtvarná a umělecká stránka</p> <p><i>Je výtvarná stránka esteticky hodnotná a podnětná? Obsahuje materiál dostatečné množství obrazů? Má potenciál děti po výtvarné stránce zaujmout?</i></p>	<p>Ilustrace jsou výrazným prvkem knihy, mají moderní výraz, jsou poměrně zdařilé, jen místy kvalita mírně kolísá. Někdy autor sklouzává k rutinnímu vyjádření (např. některé ilustrace rezignují na prostorové vyjádření, tváře postav jsou stejné apod.).</p> <p>Knihy se vyznačují bohatstvím celostránkových barevných ilustrací, kterými je hustě protkána od začátku do konce. Barevné a pestré výtvarné vyjádření může děti zaujmout.</p>	vyhovuje
<p>Řemeslné pojetí</p> <p><i>Je materiál dobře zpracován? Je kvalitní, odolný a trvanlivý?</i></p>	<p>Výrobní kvalita knihy je výborná. Pevné desky a tisk na kvalitním pevném křídovém papíře zajišťují dlouhou životnost. Drobné nedostatky jsme zaznamenali jen u tisku písma, které na některých stránkách nepřilnulo zcela na barevný podklad, ale stále je velmi dobře čitelné. Riziko ztráty kvality je v přenechání odpovědnosti za tisk pracovních listů do rukou katechetů.</p>	spíše vyhovuje
<p>Typografické a grafické řešení</p> <p><i>Je text sázen dostatečně čitelně? Neobsahuje typografické chyby? Podporuje grafická úprava dobrou orientaci v materiálu? Je přebal zpracován atraktivně a je vypovídající o obsahu?</i></p>	<p>Knihy je z velké části dobře graficky a typograficky vyhotovena. Místy ale bez hlubšího smyslu autor nutí čtenáře k otáčení hlavy o 90 stupňů. Osnovy jsou tištěny černobíle, přesto jsou velmi přehledně a bezchybně upraveny. Na hodnocení v této oblasti materiálu také poněkud ubírá grafická úprava pracovních listů, která se snaží vycházet z celkové vizuální podoby knihy, ale kombinuje často příliš velké množství grafických prvků, velikostí písma, nevhodně pracuje s rozpaly (mezery mezi jednotlivými znaky) a konkrétně v listu ke kapitole <i>Dárek</i> (tj. téma Abrahámovy zkoušky) dává tmavý text na tmavé pozadí,</p>	dostačuje

	<p>což ubírá na čitelnosti písma. Pokud vezmeme v úvahu, že se někteří katecheté z různých důvodů rozhodnou tisknout listy černobíle, nebude zřejmě vůbec možné tento text přečíst.</p> <p>Přebal je poznamenán nepříliš profesionální grafickou úpravou (obrovské množství motivů, text na cestě s odsazeným stínováním, chyby v prokládání znaků apod.), ale jinak celkově napovídá o obsahu.</p>	
<p>Motivační charakteristiky</p> <p><i>Disponuje materiál metodami, které jsou zábavné, aktivizující a podporující kognitivní aktivitu? Nabízí podněty, které se prolínají se skutečným světem účastníků katecheze/náboženského vzdělávání a jejich reálnými zkušenostmi? Vyžaduje od adresátů materiál tvořivá řešení? Nesoustředí se jen na transmisivní reprodukci učiva? Podporují úlohy kritické myšlení? Využívá dokument individuálních, skupinových i hromadných organizačních forem výuky? Jsou zahrnuty aktivity na opakování a upevňování již nabytých poznatků? Navazují na sebe témata s logickou posloupností a didakticky přínosně?</i></p>	<p>Setkání jsou koncipována s až rutinní stejnorodostí (úvodní opakování, aktivita, čtení z knihy, obdobným způsobem zpracované listy, modlitba, verš k zapamatování). Stěžejní aktivity jsou v každé hodině obměňovány a jsou navrženy tak, aby zaujaly především mladší děti. Opět narážíme na problém nekonzistentního pojetí (obsah není vhodný pro nejmladší, ale způsob prezentace je pro starší mnohdy příliš dětinský).</p> <p>Materiál propojuje příběh s reálným životem a snaží se děti vtáhnout. Cílí kromě transmisivní reprodukce i na schopnost kriticky uvažovat.</p> <p>Používá zadání cílená na tvořivá řešení.</p> <p>Využívá různé vyučovací formy. Rovněž zahrnuje aktivity na opakování. Témata na sebe logicky navazují.</p>	<p>spíše vyhovuje</p>
<p>Hodnoty a postoje</p> <p><i>Jsou hodnoty a postoje v souladu</i></p>	<p>Materiál se staví za principy křesťanské morálky. Nepravidelně však využívá pro</p>	<p>spíše vyhovuje</p>

<p><i>s křesťanskou morálkou?</i> <i>Podněcují úkoly účastníky k zaujetí postojů solidarity, budování společenství, péče o životní prostředí a k osobnímu morálnímu růstu? Vyhýbá se materiál soupeřivým aktivitám?</i></p>	<p>svou náplň také soutěže.</p>	
<p>Ekonomická stránka <i>Je cena za nákup materiálu přiměřená, odpovídá běžné tržní ceně za podobný materiál?</i> <i>Jedná se o nákup jednorázové pomůcky nebo investici pro několik dalších let?</i></p>	<p>Náklady na pořízení materiálu: Kniha: 550 Kč Osnovy: 333 Kč (obojí Paulinky¹³⁷) Celkem: 883 Kč Cena je za knihu a Osnovy, které jsou koncipovány do 44 setkání a mohou tak sloužit více než jeden školní rok. Cena za knihu v pevné vazbě je spíše na horní hranici běžných cen za podobně obsáhlé knihy. Totéž platí i pro vydané osnovy. Tisk barevných pracovních listů je možný z příloženého CD na vlastní náklady, které pochopitelně cenu ještě navýší. Příznivé je to, že je materiál připravený tak, že může sloužit opakovaně po dobu několika cyklů.</p>	<p>spíše vyhovuje</p>
<p>Doplňkový materiál a diferenciací učiva <i>Obsahuje materiál doplňující úkoly a podněty pro rychlé a nadané?</i></p>	<p>Materiál nenabízí úkoly navíc. Navrhuje však drobné úpravy aktivit dle úrovně žáků (např. <i>U větší skupiny rozdělte děti na několik menších skupin. atp.</i>)</p>	<p>spíše vyhovuje</p>

Hlavním poselstvím kapitol o Abrahámovi, jak titul napovídá, je přiblížit dětem, co nám tento starozákonní příběh sděluje o Ježíši. V úvodu knihy je naznačeno, že celá Bible je vyprávěním o Boží lásce k lidem. Ježíšův příběh je posledním nejdůležitějším střípkem do skládačky, díky němuž můžeme obraz vidět kompletní a všechny ostatní dílky tak dostanou smysl.¹³⁸ Materiál vznikl zřejmě v protestantském prostředí

¹³⁷ Srov. <https://www.paulinky.cz/obchod/produkt/Bible-vypravi-o-Jezisi.html>

¹³⁸ Viz LLOYD-JONESOVÁ, SALLY. *Bible vypráví o Ježíši: Každý příběh v Bibli šeptá jeho jméno*. Praha: Návrat domů, 2015, s. 17.

(v Osnovách v přípravě úvodní hodiny¹³⁹ by tomu napovídal uváděný počet knih Bible, který nepočítá s deuterokanonickými spisy).

Vzhledem k primárnímu cíli poukázat na Krista jsou také vybrána témata Abraháмова příběhu. Sally Lloyd-Jonesová si vybrala:

- Boží příslib a narození Izáka (Bůh dává život skrze neplodnou ženu)¹⁴⁰ v kapitole *Syn smíchu*

- zkoušku Abrahámovy víry¹⁴¹ v kapitole *Dárek*.

Ústřední snahu vyzdvihnout odkazování příběhů na Krista můžeme považovat za oprávněný přístup. Už Augustin, jak uvádí Studený v knize *Křesťanské symboly*, tvrdil, že ve veškerém jednání starozákonních postav můžeme hledat a nalézt Spasitele. Starý zákon sice vypráví třeba právě o Abrahámovi jeho skutečný příběh, ale ten zároveň je i prorockým obrazem.¹⁴²

Kontroverzi může vzbuzovat konkrétní pojetí a velkým úskalím může být i zralost příjemců – na obojím může dobrý záměr ztroskotat. Jestliže pozornost dětí necháme šokovaně zaměřenou na krutost chystaného konce dítěte, potažmo utrpení Krista, může idea zamrznout v pocitu zděšení a cíl hodiny zůstane nenaplněn. Na přebalu knihy je uvedeno, že je vhodná pro děti od čtyř let. V osnovách věkové zacílení není definováno, ale v některých aktivitách počítá s písčím účastníkem katecheze. V tomto bodě můžeme vnímat mírně nekonzistentní přístup. Z hlediska naplnění cílů, bychom se přikláněli spíše ke směřování adresátům od třetí třídy základní školy. V případě knihy může k porozumění dojít jen za předpokladu, že děti Ježíšův příběh (na který má každá kapitola snahu odkazovat) předem dobře znají. To, že kniha v následujících kapitolách Ježíše sama představuje, nezajistí zpětné porozumění. Zdá se, že autorka sama předjímá do jisté míry poučeného čtenáře. Uvedeme příklad: Na pracovních listech se opakovaně objevuje typická ústřední otázka: *Co jste se v tomto příběhu dozvěděli o Ježíši?*, která často od dětí vyžaduje čtení mezi řádky, a zde nelze bez křesťanského předporozumění a schopnosti myslet v symbolech obstát. Jean Piaget tuto schopnost myšlení připisuje dokonce až fázi formálních operací, kterou pozoruje od 11 roku dále a zdůrazňuje, že ne každý člověk je této úrovně schopen dosáhnout.¹⁴³

---

¹³⁹ Viz LLOYD-JONESOVÁ, SALLY. *Bible vypráví o Ježíši. Osnovy*. Praha: Návrat domů, 2017, s. 7.

¹⁴⁰ LLOYD-JONESOVÁ, SALLY. *Bible vypráví o Ježíši: Každý příběh v Bibli šeptá jeho jméno*. Praha: Návrat domů, 2015, s. 56–61.

¹⁴¹ Tamtéž, s. 62–69.

¹⁴² Viz STUDENÝ, JAROSLAV. *Křesťanské symboly*. Olomouc: Nakladatelství Olomouc, 1992, s. 14.

¹⁴³ Srov. WEST, G. KENNETH. *Dobrodružství psychického vývoje: Kapitoly z vývojové psychologie*. Portál:

Kniha je převyprávěným vyprávěním biblického příběhu. Je napsána srozumitelným jazykem, který je dětem přístupný. Při pokusném čtení kapitoly o Abrahámovi se námi vybraná malá skupina dětí pozastavila jen nad slovním spojením *nenech se vysmát*, jehož znění jim bylo cizí. Jazykově je kniha bohatá, projev je emočně a dramaticky zabarvený, vtahuje čtenáře do dynamiky děje. Vyprávění se snaží zůstat věrné biblickému textu, ale vědomě mu přidává na naraci, a navíc autorka nabízí své čtení významu. Neobsahuje žádné výroky, které by byly v rozporu s učením katolické církve, ale v některých bodech je zřejmý původ v protestantském prostředí. V malé míře – konkrétně jako *verš k zapamatování* – předkládá dětem i úryvky ve znění Českého ekumenického překladu Písma © CBS, Praha, 1985.

Gramaticky je napsána v souladu s pravidly pravopisu. Osnovy jsou rovněž napsány přehledně, srozumitelně, obsahují vhodně zvolené doplňující texty pro katechetu v malém, ale dostačujícím množství. Pracovní list je tvořen s informační poznámkou pro rodiče, která krátce shrnuje obsah tématu a definuje úkol. Snaha vtáhnout rodiče do procesu náboženského vzdělávání a duchovního růstu dětí je něco, na co je v katechezi často zapomínáno. Mnohým lidem připadá náboženství jako další časově náročný závazek s nejistým potenciálem. Děti rodičů, kteří se nevěnují svému duchovnímu růstu, mohou jen sledovat, jak jejich děti příklad zemdlené víry následují. Děti potřebují rodiče, kteří hledají pravdu, otevřeně o svém hledání hovoří a povzbuzují děti k podobnému hledání. Mnozí ale podlehlí dojmu, že stačí pozorovat, jak se na velké duchovní plavby života vydávají druzí a sami se nechtějí stát účastníky.¹⁴⁴ Z hlediska toho, jak zásadní je zapojení rodiny v procesu duchovního růstu, by se mohl zdát odstavec na listu (který možná zůstane odložen v dětském batohu zcela nevšimnut) vhodným, ale možná příliš malým krůčkem.

Kniha je v pevné vazbě na kvalitním křídovém papíře. Barvy jsou jasné, tisk je poměrně zdařilý, jen text v některých místech nepřilnul dokonale k papíru, ale je i tak stále čitelný. Osnovy jsou velmi přehledně graficky členěné, a to napomáhá rychlé orientaci. Pracovní listy najdeme na přiloženém CD. Tato forma může přinášet své výhody, ale také úskalí. Vlastní neodborný tisk může velmi zakolísat s kvalitou materiálu, který dětem dáme do rukou. Listy jsou plnobarevné s celostránkovým obrazem, což může způsobit katechetovi značné náklady, nebo hrozí, že černobílým tiskem znehodnotí

Praha, 2002, s. 144.

¹⁴⁴ Viz WEST, G. KENNETH. *Dobrodružství psychického vývoje: Kapitoly z vývojové psychologie*. Portál: Praha, 2002, s. 167–170.

grafickou práci, která v případě listů ani tak, jak jsou navrženy, nedosahuje vysoké úrovně (např. tmavý text na tmavém podkladu, nevýrazné monotónní rozvržení stránky, množství podobných grafických prvků, které si konkurují, chyby v řádkování, rozpalech atd.). Devízou digitální formy naopak je možnost promítnout materiál na projektor nebo interaktivní tabuli, kam může katecheta společně s dětmi dopisovat do archu bez nutnosti tisku. Co listům nemůžeme vytknout je zjevné propojení a evidentní souvislost s knihou (opakování známých ilustrací, motivů – jeden rukopis).

Výtvarná stránka projektu je zapamatovatelná, drží si jednotný styl a pracuje s moderními výrazovými prostředky (digitální malba a kresba). Obrazovou rovinu vystihuje výrazná jasná barevnost, nedbalá roztřesená linka, specifická stylizace postav s protáhlými nosy a aplikace textury v barevných plochách. Ilustrace výrazně doplňují text, ale přehnaně mu nekonkurují. Kresba je stylizovaná, pracuje s kompozicí, hrou světla a stínů a perspektivou (po těchto posledních dvou stránkách ne příliš důsledně – některé ilustrace působí ploše, jinde zase stínování autor vynechává, nebo jím buduje prostor nepromyšleně). Některé ilustrace působí uspěchaným dojmem a jsou bez nápadu. Ačkoliv výtvarná stránka tohoto projektu není jeho bolestí a lze na ni nahlížet spíše pozitivně, ve srovnání s jinými existujícími materiály musíme konstatovat, že můžeme mít i vyšší nároky na kvalitu. Pokud se například ohlédneme za dílem holandského výtvarníka Keese de Korta, který se zabývá biblickými náměty¹⁴⁵, můžeme vidět, že dosahuje podstatně vyšší umělecké úrovně, která vtahuje diváka do světa imaginace a podněcuje jeho smysly. Kees de Kort rovněž používá stylizovaný projev, ale oči vyobrazených postav chytají diváka za srdce, tváře dokáží vyjádřit pestrou škálu emocí a živly působí tak pravdivě, že se zatajuje dech hrůzou a úžasem. Jako Písmo je živým slovem, i tady obraz zdá se může být živým svědectvím o Kristu.

Při hledání dobrých příkladů můžeme nalézt i jiný funkční způsob vtažení diváka do obrazu, který vkusně využívá například *Bible pro malé detektivy*. Ilustrace je zde koncipována tak, že přemíra postav, situací, věcí a dějů vybízí pozorovatele do hravého bádání v obraze. Imaginace může naplno pracovat a hledání konkrétních detailů uvádí děti třeba právě doprostřed světa Abraháмова nomádského tábora.¹⁴⁶

Osnovy se snaží rozvíjet všechny klíčové kompetence žáků.¹⁴⁷ V jejím zájmu je

---

¹⁴⁵ V češtině např. vyšla řada: DE KORT, KEES. *Co nám Bible vypráví*. Praha: Czechoslovak Ecumencial Council, 1989.

¹⁴⁶ MARTIN, PETER. *Bible pro malé detektivy*. Praha: Česká Biblická společnost, 2013, s. 2.

¹⁴⁷ Viz *Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání* [online]. Praha: MŠMT, 2017 [cit. 2021-07-05]. Dostupné z: http://www.nuv.cz/uploads/RVP_ZV_2017.pdf, s. 8–9.

jak tělesná, tak duševní a velkou měrou i duchovní složka osobnosti žáka. První zmíněná je reflektována už v úvodní aktivitě každé hodiny, kde autor předává návrhy na aktivitu, která pomůže dětem spálit přebytečnou energii, případně je aktivním způsobem vtáhne do tématu. Stránka psychologická je sycena upevňováním dobrých vztahů ve skupině, rozvíjením citové a kognitivní stránky a je v navržených aktivitách zastoupena velkou měrou. Duchovní složka osobnosti umožňuje nazírat skutečnost ve vertikální dimenzi a chápat řád i poselství, které jsou skryty ve věcech a událostech a vycházejí z nich.¹⁴⁸ Tuto rovinu nelze v katechezi nikdy vynutit, ale je-li jí dán prostor a otevřena cesta, může k hlubšímu nazírání věcí dojít. V osnovách je ambice toto dětem umožnit nejen v části *modlitba*, ale často i v zadání pracovních listů.

Hodiny jsou koncipovány s pravidelně se opakujícím rozvržením, které může působit harmonicky, ale možná místy sklouzává k až rutinní stejnorodosti. Ústřední aktivita se snaží využívat pestré pedagogické metody a formy. Tyto ale, jak jsme již zmínili v tabulce, cílí na mladší skupinu dětí (cca 4–7 let).

4.3. Obrazy ze Starého zákona¹⁴⁹

Vlastnosti	Posouzení	Hodnocení
Typ dokumentu <i>Jakým typem formátu se materiál prezentuje? Využívá moderní technologie nebo klasické prostředky?</i>	Jedná se o bohatě ilustrovanou knihu převyprávěných biblických příběhů. Kniha existuje také v audio verzi v interpretaci Lukáše Hlavici. ¹⁵⁰ My se v našem hodnocení zaměříme na tištěnou podobu, která – jak je uvedeno na přebalu – se snaží vyprávět nejen slovem, ale i obrazem.	tiskový formát
Katecheze/náboženské vzdělávání <i>Pro jaký účel je dokument určen? Odpovídá uvedené zaměření praktickému využití?</i>	Kniha má vést k hledání v příbězích a obrazech, ke společnému čtení dětí s dospělými, přemýšlení a vyprávění si. Je vytvořena ideálně k použití v malém společenství (například v rodině).	náboženské vzdělávání

¹⁴⁸ VÍZ SMĚKAL, VLADIMÍR. *Psychologie duchovního života: Význam spirituality v práci psychologů, sociálních pracovníků a pedagogů* [online]. Dostupné z: https://oushi.upol.cz/wp-content/uploads/2018/04/2016_MONOGRAFIE_Smekal-Psychologie-duchovniho-zivota.pdf. [cit. 2021-07-05], s. 10.

¹⁴⁹ FUČÍKOVÁ, RENÁTA. *Obrazy ze Starého zákona*. Praha: Albatros, 2014.

¹⁵⁰ Viz <https://www.albatrosmedia.cz/tituly/30000582/obrazy-ze-stareho-zakona-audiokniha/>.

<p>Věková přiměřenost</p> <p><i>Odpovídá uvedené věkové určení nárokům materiálu na příjemce?</i></p>	<p>Kniha uvádí, že je pro čtenáře od 9 let. Toto věkové určení zdá se přiměřeně odpovídat po obsahové stránce i nárokově zralosti adresátů.</p>	<p>od 9 let (splňuje)</p>
<p>Odborná správnost</p> <p><i>Je materiál ve shodě s učením církve? Respektuje doporučení ČBK zejména v oblasti principů věrnosti Bohu a člověku, inkulturace evangelia? Dává kerygma do ústřední pozice? Jde vstříc zapojení širšího společenství do evangelizace?</i></p>	<p>Kniha vyšla pod odborným dohledem P. Ladislava Heryána, SDB. Převyprávění není v rozporu s církevním učením. Snaží se vycházet vstříc účastníkům soudobým jazykem, volbou témat i celkovou výtvarnou a grafickou úpravou. Kniha na přebalu vyzývá k společnému čtení dětí s dospělými. Text ale není obohacen o další nástroje, které by podněcovaly k zapojení širšího společenství.</p> <p>Na tomto místě chceme upozornit na odlišnou kvalitu jiné knihy téže autorky. Knihou <i>Obrazy z Nového zákona</i> se snaží tematicky navazovat, avšak činí tak již bez odborného dohledu, a tak se ve vyprávění dopouští výroků v rozporu s učením církve (zmiňuje např. Ježíšovy sourozence¹⁵¹).</p>	<p>vyhovuje (pozor na navazující díl, který nedodržuje odbornou správnost)</p>
<p>Srozumitelnost a gramatická správnost</p> <p><i>Využívá adekvátní větnou skladbu a délku souvětí odpovídající čtenářské úrovni zvolené skupiny? Je text předložen gramaticky správně? Pracuje dokument s pojmy srozumitelnými určené věkové skupině? Je množství pojmů a jejich výběr přiměřený úrovni chápání žáků? Věnuje práce prostor pro vysvětlení neznámých tvarů?</i></p>	<p>Text převyprávění je srozumitelný, dobře čitelný, gramaticky v pořádku. Používá známé pojmy a nahrazuje slova neznámá běžně používanými formulacemi. Jazyková úroveň materiálu je dobrá, je adekvátní čtenářské úrovni devítiletých. Některé popsané skutečnosti jsou představeny bez uvedení do dobového kontextu a nemusí být pro děti pochopitelné (např. oběť).</p>	<p>vyhovuje</p>

¹⁵¹ Viz FUČÍKOVÁ, RENÁTA. *Obrazy z Nového zákona*. Praha: Albatros, 2016. s. 19.

<p>Biblický text</p> <p><i>Dává materiál prostor živému Božímu slovu v Písmu svatém? Nedopouští se v převyprávění deformace příběhu?</i></p>	<p>Materiál se snaží zachovat poselství biblických příběhů, vybírá si jen některá témata, dělá to ale logicky a prospěšně vzhledem k věku svých adresátů. Využívá pouze převyprávění bez přímé citace Písma.</p>	<p>dostačuje</p>
<p>Metodické uchopení</p> <p><i>Nabízí materiál dobře zpracované metodické pokyny pro vedení katecheze/výuky? Je metodika uživatelsky přívětivá? Předkládá rozvíjející texty pro katechetu?</i></p>	<p>Kniha není metodicky uchopená. Pouze na zadní předsádce nabízí čtenářům mapu, na které vyznačuje města, řeky a hory na kterých se odehrávaly příběhy o kterých vypráví. Mapa zaznamenává také například směr Abraháмова putování.</p>	<p>neobsahuje</p>
<p>Výtvarná a umělecká stránka</p> <p><i>Je výtvarná stránka esteticky hodnotná a podnětná? Obsahuje materiál dostatečné množství obrazů? Má potenciál děti po výtvarné stránce zaujmout?</i></p>	<p>Kvašové ilustrace jsou bohatstvím knihy. Mohly by sloužit i samostatně při katechezi jako vizuální podnět ke čtení Písma nebo k rozjímání. Obrazy v sobě mají jakousi ornamentálnost, která znamenitě vytváří dojem listování dávnou kronikou, zároveň jsou rozpité a rozostřené, takže podněcují imaginaci diváka. Ilustrátorka knihu svým štětcem ovládla. Všechny výjevy jsou provedené ve stoprocentní kvalitě, ať se jedná o plochu celé stránky nebo drobnou ilustraci na konci kapitoly.</p>	<p>vyhovuje</p>
<p>Řemeslné pojetí</p> <p><i>Je materiál dobře zpracován? Je kvalitní, odolný a trvanlivý?</i></p>	<p>Kniha je v pevných deskách, kvalitní křídový papír je spojen šitou vazbou. Tisk je bezvadný. Materiál je trvanlivý a odolný. Kniha je uživatelsky příjemně zpracována.</p>	<p>vyhovuje</p>
<p>Typografické a grafické řešení</p> <p><i>Je text sázen dostatečně čitelně? Neobsahuje typografické chyby? Podporuje grafická úprava dobrou orientaci v materiálu? Je přebal zpracován atraktivně a je vypovídající o obsahu?</i></p>	<p>Text je graficky upraven do tradiční podoby. Patkové písmo je dobře čitelné, větší řádkování usnadňuje četbu. Typograficky je kniha bezchybná. Přebal je citlivě zpracován a přenechává hlavní slovo ilustraci.</p>	<p>vyhovuje</p>

Motivační charakteristiky	Kniha není didakticky rozvinutá. Neobsahuje metodické uchopení.	neobsahuje
Hodnoty a postoje <i>Jsou hodnoty a postoje v souladu s křesťanskou morálkou?</i>	Příběhy jsou vyprávěny ve shodě s hodnotovými principy křesťanství. Cíleně se ale nesnaží hodnotově podněcovat své adresáty k osobnímu růstu.	spíše vyhovuje
Ekonomická stránka <i>Je cena za nákup materiálu přiměřená, odpovídá běžné tržní ceně za podobný materiál? Jedná se o nákup jednorázové pomůcky nebo investici pro několik dalších let?</i>	Náklady na pořízení materiálu: 299 Kč (Albatros ¹⁵²) Cena přiměřeně odpovídá běžné tržní ceně za obdobnou knihu v pevné vazbě.	vyhovuje
Doplňkový materiál a diferenciací učiva	Materiál není didakticky zpracován.	neobsahuje

Na tomto místě se zabýváme hodnocením materiálu, který sám od sebe nemá ambici sloužit jako pomůcka ve skupinové katechezi a náboženském vzdělávání. Jsme si vědomi toho, že v našem hodnocení tento předpoklad staví takový materiál do pozice „nerovného soupeře“ v oblasti metodického uchopení, motivačních charakteristik a v kritériu diferenciací učiva. Nechceme přesto od celkového hodnocení ustupovat. Pokusíme se zjistit, zda kniha *Obrazy ze Starého zákona* obtojí v oblastech, které hodnotit lze a do jaké míry může evangelizačnímu účelu posloužit.

Určení pro potřeby rodinného čtení počítá s rozvíjením náboženské složky člověka v rodinném prostředí, které katechetické direktorium z roku 2020 považuje za velmi specifické a důležité. Křesťanská výchova v rodině je tou, která je *více dosvědčována než vyučována*. Její věrohodnost závisí především na hluboce zvnitřněných lidských hodnotách a každodenním svědectví života z víry.¹⁵³ Kniha navrhuje společné hledání, čtení, přemýšlení a vyprávění dospělých a dětí. Možná mohla autorka navrhnout na konci kapitol otázky, které by připravily půdu pro plodnou diskusi nad příběhem. Fučíková vybrala ty části vyprávění, které v našem kulturním prostředí nevzbuzují kontroverzi nad počináním hlavní postavy (vynechává např. Sáráj u faraona i zplazení

¹⁵² Srov. <https://www.albatrosmedia.cz/tituly/23924317/obrazy-ze-stareho-zakona/>.

¹⁵³ *Direttorio per la Catechesi*. Città del Vaticano: Libreria Editrice Vaticana, 2020, čl. 227.

Ismaela). Příběh Fučíková rozvrhla do tří kapitol a zvolila si tato témata:

- Kapitola *Abrahámovo putování*: Vyjití z Uru, rozdělení pastvin s Lotem, příslib potomstva, Bůh dává nová jména, Abrahám hostí Boží posly, přímluva za Sodómské obyvatele.

- Kapitola *Hříšná města*: úděl města a Lotovy rodiny.

- Kapitola *Abrahámuův syn Izák*: naplnilo se Boží slovo a narodil se Sáře syn, zkouška víry a poslušnosti, cesta otce a syna na obětní horu, obětování berana.

Vyprávění si dává záležet na čitelnosti. Malá skupina dětí (ve věku 7–9 let) se kterou jsme text četli neměla problém s porozuměním. Fučíková se snaží se zachovávat biblický smysl. Například nevynechává úvod u Abrahámovy zkoušky, kde (stejně jako v Bibli) z role vypravěče čtenářům sděluje, že se jedná o Boží zkoušku. Vyprávění zůstává plně přítomné v historickém prostředí a lze říci, že kromě osvěžení biblického jazyka srozumitelnějšími pojmy, se nesnaží o aktualizaci. Totéž můžeme tvrdit o ilustracích: Fučíková kvašem pracuje soudobým způsobem, avšak obsah je věrný svému zdroji. Svobodně si hraje s tradičním zobrazováním a hieratickou perspektivou uplatňovanou ve starověkém Egyptě a také s ornamentálností. To vše podtrhuje mystickou barevností.

Ilustrace jsou mimořádně krásné. Skutečně pomáhají vyprávět příběhy, jak Fučíková avizuje na zadní straně přebalu. Mají výraz, hloubku, dýchají současností a překvapují svým nevšedním zobrazováním. Jsou šperkem této knihy a jednoznačně její nejhodnotnější součástí. Toto výtvarné mistrovství završuje také zvládnuté řemeslné zpracování (materiál, tisk i vazba jsou kvalitní) a citlivá čitelná a nerušivá grafická úprava. Líbit se jistě může i dětem, pro které je psána. A také na pultu v knihkupectví zapůsobí atraktivně i mezi knihami z profánní produkce.

Možné metodické uplatnění ponechává autorka zcela v rukou příjemce. Kniha vsází na prosté čtení s obrazy, případně doplněné hledáním v mapě umístěné na zadní předsádce. Z pedagogického pohledu určitě lze tento tradiční postup doplnit o další didaktické metody či využít některé metody práce s textem prostřednictvím identifikace, či aktualizace, jak je například předkládá Anneliese Hechtová (primárně jsou navrženy pro katechezi a proniknutí do hloubky biblického textu, ale některé se dají aplikovat i pro náboženské vzdělávání).¹⁵⁴ Tištěnou knihu lze doplnit také o poslechovou verzi

---

¹⁵⁴ VIZ HECHTOVÁ, ANNELIESE. *Zažit Bibli: Metody celostní práce s Bibli*. České Budějovice: Petrinum, 2020.

v interpretaci Lukáše Hlavici.

Věkové určení pro děti od devíti let považujeme za odpovídající hranici. V projektu rozhodně vidíme spíše snahu o náboženské vzdělávání než záměr doprovázet ve víře. Což není explicitně uvedeno, ale vyplývá to z převážně informativního rázu.

Závěr

Naším cílem bylo nalezení materiálu, který by po všech stránkách vyhovoval kritériím, která jsme odůvodněně stanovili jako významná pro náboženskou edukaci a katechezi. Lidskou silou můžeme o dokonalost pouze usilovat a jí se přibližovat, ale dosažení úplné dokonalosti je jen schopností Boží. Proto nejsme překvapeni, že jsme u všech námi zkoumaných materiálů našli nějaké nejasnosti a případné nedostatky. Jejich konkrétní přehledné pojmenování a naše výhrady mohou však alespoň pomoci lepší orientaci uživatelů při jejich výběru nebo při jejich uvedení do praxe.

Nejčastějším nedostatkem, který jsme zaznamenali, je absence určení, jaký **typ evangelizace** si dokument klade za cíl. To je velmi zásadní informace, kterou chce zkušený katecheta mít již při výběru materiálu. Připomeňme, že ČBK výslovně zdůrazňuje nutnost odlišovat katechezi a náboženství vyučované na půdě školy.¹⁵⁵ Další významnou chybou se jeví **nesprávné zacílení na věkovou skupinu**. Pokud je materiál připraven pro čtyřleté děti, ale jeho obsahová náplň je přijatelná nejdříve pro děti od 8 let, nevyřeší tuto problematiku pouhé přepsání věkové kategorie. Z našeho výzkumu vyplývá, jak výrazný vliv má nesprávné věkové zacílení na celkové hodnocení materiálu. Zasáhne totiž nejen oblast věkové přiměřenosti, ale promítne se také do odborné správnosti (nerespektuje princip věrnosti Bohu a člověku)¹⁵⁶, a odráží se v hodnocení navržených metod, které jsou zvoleny úměrně věkovému určení.

Kromě snahy o naplnění hlavního cíle se nám podařilo sestavit seznam hodnotících kritérií specializovaný pro náboženské vzdělávání a katechezi, který může sloužit k hodnocení dalších učebních pomůcek a má na zřeteli specifika, kterými se tyto disciplíny vyznačují. Tento seznam může rovněž pomoci dalším tvůrcům systematicky postupovat při vytváření nových materiálů, aby jejich tvůrčí postupy nebyly odkázány na intuitivní tvorbu, ale aby tito tvůrci měli nástroj, na základě jehož teoretických poznatků mohou kvalitně naplňovat všechna kritéria.

Tvůrcům nových dokumentů doporučujeme usilovat o dosažení po všech stránkách maximální možné kvality. Tak jako Abrahám Bohu obětoval nejlepšího beránka ze svého stáda, i my předkládejme na oltář evangelizace díla hodná Boží slávy. Dovolme, ať každé použité slovo, každá ilustrace, každá navržená aktivita, každý list potištěného

---

¹⁵⁵ Viz ČESKÁ BISKUPSKÁ KONFERENCE. *Dokument o směřování katecheze a náboženského vzdělávání v České republice*. Praha: ČBK, 2015, čl. 59.

¹⁵⁶ Viz výše v kapitole 3.3.2. *Shoda s doporučením ČBK*.

papíru, každý filmový frame – ať to vše svědčí o Boží velikosti!

Církev stojí před *novou fází evangelizace*, protože i v této změně epochy vzkříšený Pán pokračuje ve vytváření nových věcí (Zj 21,5). Naše doba je složitá, prochází hlubokými změnami. Samotná církevní cesta je poznamenána obtížemi a potřebami duchovní, morální a pastorační obnovy. Přesto Duch svatý v lidech stále vzbuzuje žízeň po Bohu a v církvi novou horlivost, nové metody a nové výrazy pro hlásání dobré zprávy o Ježíši Kristu.¹⁵⁷

Na závěr této práce chceme vyslovit přání darů Ducha pro tvůrce podílející se na vzniku nových dokumentů pro náboženské vzdělávání a katechezi. Tito lidé jsou velmi podstatnou složkou evangelizační služby církve a plodů jejich práce si nesmírně ceníme. Avšak bez milosti Ducha svatého i velká lidská námaha zůstane slabá. Duch svatý je totiž duší evangelizující církve.¹⁵⁸

---

¹⁵⁷ Viz ČESKÁ BISKUPSKÁ KONFERENCE. *Dokument o směřování katecheze a náboženského vzdělávání v České republice*. Praha: ČBK, 2015, čl. 38.

¹⁵⁸ *Direttorio per la Catechesi*. Città del Vaticano: Libreria Editrice Vaticana, 2020, čl. 39.

Anotace

Práce zkoumá edukační pomůcky pro katechezi a náboženské vzdělávání, které jsou k dispozici v českém prostředí a zabývají se příběhem Abraháma. Předkládá výčet materiálů, které jsou katechetům a vyučujícím dostupné. Věnuje pozornost dílčím tématům Abrahámovy příběhy. Vytváří seznam kritérií upravených pro potřeby hodnocení pomůcek k náboženskému vzdělávání a katechezi a podle nich v závěrečné části zhodnocuje tituly *Bible vypráví o Ježíši* autorky Sally Lloyd-Jonesové, dvojici knih z edice ManaMana – *Abrahám a Lot* a *Abrahám a Izák* Ivany Pecháčkové a knihu Renáty Fučíkové *Obrazy ze Starého zákona*.

Klíčová slova: katecheze, výuka náboženství, hodnocení učebního textu, Abrahám

Abstract

The thesis examines educational aids for catechesis and religious education which are available in the Czech environment and deal with the story of Abraham. It presents a list of materials which are available for catechists and teachers. It focuses on the partial themes of Abraham's story. It creates a list of criteria adapted for the needs of evaluation of religious education and catechesis and in the final part accordingly evaluates the titles *The Jesus Storybook Bible (Bible vypráví o Ježíši)* by Sally Lloyd-Jones, the two books from ManaMana edition – *Abrahám a Lot* and *Abrahám a Izák* by Ivana Pecháčková and *Obrazy ze Starého zákona* by Renáta Fučíková.

Key words: catechesis, religious education, evaluation of textbook, Abraham

Seznam použité literatury a zdrojů

Bible

Písmo svaté Starého a Nového zákona (včetně deuterokanonických knih): český ekumenický překlad. Praha: Česká biblická společnost, 2001. ISBN 80-85810-29-8

Jeruzalémská Bible. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2009. ISBN 978-80-87183-17-5

Církevní dokumenty

Věřoučná konstituce II. Vatikánského koncilu o Božím zjevení *Dei Verbum*. Praha: Scriptorium, 1992. ISBN 80-85528-01-0

ČESKÁ BISKUPSKÁ KONFERENCE. *Dokument o směřování katecheze a náboženského vzdělávání v České republice.* Praha: Česká biskupská konference, 2015.

Direttorio per la Catechesi. Città del Vaticano: Libreria Editrice Vaticana, 2020. ISBN 978-88-266-0442-8

Dogmatická konstituce II. Vatikánského koncilu *Lumen Gentium*. Praha: Scriptorium, 1992. ISBN 80-85528-07-X

Katechismus katolické církve. Praha: Zvon, České katolické nakladatelství, 1995. ISBN 80-7113-132-6

KONGREGACE PRO KLÉRUS. *Všeobecné direktorium pro katechizaci.* Praha: ČBK, 1998.

KONGREGACE PRO KLÉRUS. *Všeobecné katechetické direktorium.* Praha: Sekretariát ČBK, 1994.

PAPEŽ FRANTIŠEK. *Gaudete et Exsultate.* Praha: Paulínky, 2018. ISBN 978-80-7450-302-3

PAPEŽ FRANTIŠEK. *Evangelii gaudium.* Praha: Paulínky, 2014. ISBN 978-80-7450-118-0

JAN PAVEL II. *Pastores dabo vobis.* Praha: Zvon, 1993. ISBN 80-7113-070-2

Zdroje

BECK, ELEONORE. *Bůh mluví ke svým dětem: Texty z Bible.* Mnichov: Kirche in Not, 1989. ISBN 84-7151-744-2

BENC, MARTIN. *Biblická pátrání: Abraham a Izák.* Česká televize: Tvůrčí produkční skupina Patřička Diviše, 2013.

BENC, MARTIN. *Biblická pátrání: Abraham – Otec národů.* Centrum náboženské tvorby Televizní studio Brno, 2009.

BTM – BRNĚNSKÁ TISKOVÁ MISIE. *ABRAHAM: zkouška víry.*

- BROŽOVÁ, ALENA. *O Abrahamovi a Sáře*. Online na webu *deti.vira.cz*.
- CENTRUM PRO KATECHEZI OLOMOUC. *Dějiny liturgie I.: Smlouva s Hospodinem*. Olomouc, 2021.
- CENTRUM PRO KATECHEZI OLOMOUC. *Rozhovory Hospodina s Abrahámem*. Olomouc, 2013.
- ČESKÉ KATOLICKÉ BIBLICKÉ DÍLO. *Pomůcka pro katechezi Českého katolického biblického díla č. 3 – Praotcové Izraele – Abrahám, Izák, Jakub*. Dolany u Olomouce: České katolické biblické dílo, 2005.
- Dějiny spásy*. Český Těšín: Cor Jesu, 1991. ISBN 80-900746-4-2
- DUHA č. 3*, školní rok 1995/96 *Abraham*.
- DUHA č. 11*, ročník 2010/2011 *Sára – úsměv darovaný Bohem*.
- DUHA č. 4*, ročník 2021/2022 *Praotec Abrahám*. České Budějovice: Petrinum.
- FINGER, KURT; FINGEROVÁ, ANNA. *Bůh nás volá*. Praha: Portál, 1991. ISBN 80-85282-15-1
- FUČÍKOVÁ, RENÁTA. *Obrazy ze Starého zákona*. Praha: Albatros, 2014. ISBN 978-80-00-03750-9
- FUČÍKOVÁ, RENÁTA. *Obrazy z Nového zákona*. Praha: Albatros, 2016. ISBN 978-80-00-04554-2
- FUNDA, OTAKAR A. *Podle Bible nejmenším*. Úvaly u Prahy: Prvokruh, 1992. ISBN 80-901470-0-3
- CHVÁTAL, MAREK. *Svázání Izáka*. Brno: Proglas, 2018.
- JOHNOVÁ, HELENA. *Modul Abrahám*. Hradec Králové: Biskupství královéhradecké, Katechetické a pedagogické centrum, 2020.
- CHALUPA, PETR. In *Cesty Katecheze č. 1/2009*.
- KAŇA, JIŘÍ. *Katechetický věstník č. 1–2 a 3*. Katechetické centrum při Biskupství brněnském, školní rok 1996/97.
- DE KORT, KEES. *Co nám Bible vypráví*. Praha: Czechoslovak Ecumencial Council, 1989.
- LLOYD-JONESOVÁ, SALLY. *Bible vypráví o Ježiši: Každý příběh v Bibli šeptá jeho jméno*. Praha: Návrat domů, 2015. ISBN 978-80-7255-328-0
- LLOYD-JONESOVÁ, SALLY. *Osnovy: Bible vypráví o Ježiši: Každý příběh v Bibli šeptá jeho jméno*. Praha: Návrat domů, 2017. ISBN 978-80-7255-382-2
- MARTIN, PETER. *Bible pro malé detektivy*. Praha: Česká Biblická společnost, 2013. ISBN 978-80-87287-55-2
- MUROŇOVÁ, EVA. *Společně vytváříme Boží království*. Brno: Jiří Brauner – Kartuziánské

vydavatelství a nakladatelství, 2004. ISBN 80-903287-7-6

NAGY, RUDOLF. *Abrahám a Izák* z edice *Animované biblické příběhy Starého zákona*. Bratislava: Štúdio Nádej, 2009.

PECHÁČKOVÁ, IVANA. *Abrahám a Lot*. Praha: Meander, 2018. ISBN 978-80-7558-042-9

PECHÁČKOVÁ, IVANA. *Abrahám a Izák*. Praha: Meander, 2018. ISBN 978-80-7558-043-6

Další literatura

ALBERICH, EMILIO; DŘÍMAL, LUDVÍK. *Katechetika*. Praha: Portál, 2008. ISBN 978-80-7367-382-6

AMBROŽ. *De Abraham*.

BAUMAN, ZYGMUNT. *Tekutá modernita*. Praha: Portál, 2020. ISBN 978-80-262-1602-5

BERAN, VLADIMÍR. *Typografický manuál*. Praha: Kafka design, 2000. ISBN 978-80-260-7606-3

BLAŽEK IŇOVÁ, VERONIKA. *Vztah Božího zjevení a lidské zkušenosti krásy jako výzva pro náboženskou edukaci*. [online]. České Budějovice, 2020. Dostupné z:

<https://theses.cz/id/cn5u9n/>. Disertační práce. Jihočeská univerzita v Českých

Budějovicích, Teologická fakulta.

ČAPEK, ROBERT. *Moderní didaktika: Lexikon výukových a hodnotících metod*. Praha: Grada, 2017. ISBN 978-80-247-3450-7

ČEPELKOVÁ, VERONIKA. *Stáří v Bibli*. Hradec Králové: Diecézní centrum pro seniory, 2019. ISBN 978-80-8763-33-1

DŘÍMAL, LUDVÍK. *Katecheze jako úkol celé farnosti*. In *Náboženské vzdělávání a katecheze ve farnostech*. Praha: Tomáš Halama, 2007. ISBN 978-80-87082-04-1

DŘÍMAL, LUDVÍK. *Katecheze a výuka náboženství – odlišnosti a komplementarita*. In *Katecheze – realita a vize*. Praha: Tomáš Halama, 2007. ISBN 978-80-87082-01-0

DUBOVSKÝ, PETER; BUJKO, PETER. *Genezis*. Trnava: Dobrá kniha, 2008. ISBN 978-80-7141-626-5

ECO, UMBERTO; CARRIÈRE, JEAN-CLAUDE. *Knih se jen tak nezbavíme*. Praha: Argo, 2010. ISBN 978-80-257-0266-6

HALÍK, TOMÁŠ. *Vzdáleným nablízku. Vášeň a trpělivost v setkání víry s nevírou*. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 2007. ISBN 978-80-7106-907-2

HECHTOVÁ, ANNELIESE. *Zažít Bibli: Metody celostní práce s Bibli*. České Budějovice: Petrinum, 2020. ISBN 978-80-87900-11-6

HEILER, FRIEDRICH. *Erscheinungsformen und Wesen der Religion*. Die Religionen der

Menschheit Bd. 1, Stuttgart: Kohlhammer Verlag, 1961. ISBN 978-34-0634-062-8

HELLER, JAN; PRUDKÝ, MARTIN. *Obtížné oddily knih Mojžíšových*. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2006. ISBN 80-7195-128-5

HENDL, JAN. *Kvalitativní výzkum*. Praha: Portál, 2016. ISBN 80-7367-040-2

HOLM, NILS, G. *Úvod do psychologie náboženství*. Praha: Portál, 1998. ISBN 80-7178-217-3

JOHNOVÁ, HELENA. *Abrahám v katechezi dětí – Obnova katecheze ve Francii – ukázka pojetí metodických materiálů*. [online]. Cesty katecheze č. 1/2009. Dostupné z: <http://www.cestykatecheze.cz/casopis/2009-1/Abraham-v-katechezi-deti-Obnova-katecheze-ve-Francii-ukazka-pojeti-metodicky-materiálu.html>

KOČÍ, MARTIN. *Budoucnost náboženství ve světě médií*. In: *Vykročit z uzavřenosti: Festschrift k 70. narozeninám Tomáše Halíka*. Praha: Nakladatelství Lidové Noviny, 2018. ISBN 978-80-7422-651-9

MAŇÁK, JOSEF; KNECHT, PETR. *Hodnocení učebnic*. Brno: Paido, 2007. ISBN 978-80-7315-148-5

MONTESORI, MARIA. *Absorbující mysl*. Praha: Portál, 2018. ISBN 978-80-262-1393-2

OTTO, RUDOLF. *Posvátno. Iracionalita v ideji božství a její poměr k racionalitě*. Praha: Vyšehrad, 1998. ISBN 80-7021-260-8

PRŮCHA, JAN. *Učebnice: teorie a analýzy edukačního média*. Brno: Paido, 1998. ISBN 80-85931-49-4.

PRŮCHA, JAN. In MAŇÁK, JOSEF; KLAPKO, DUŠAN. *Učebnice pod lupou*. Brno: Paido, 2006. ISBN 80-7315-124-3

RUPNIK, MARKO IVAN. *Až se stanou umění a život duchovními*. Řím-Velehrad: Refugium, 1997. ISBN 80-86045-06-4

Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání [online]. Praha: MŠMT, 2017. Dostupné z: http://www.nuv.cz/uploads/RVP_ZV_2017.pdf.

SCRUTON, ROGER. *Beauty: A Very Short Introduction*. New York: Oxford, 2011. ISBN 978-0-19-955952-7

SMÉKAL, VLADIMÍR. *Psychologie duchovního života: Význam spirituality v práci psychologů, sociálních pracovníků a pedagogů* [online]. Dostupné z: https://oushi.upol.cz/wp-content/uploads/2018/04/2016_MONOGRAFIE_Smekal-Psychologie-duchovniho-zivota.pdf.

STUDENÝ, JAROSLAV. *Křesťanské symboly*. Olomouc: Nakladatelství Olomouc, 1992.

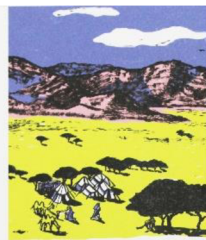
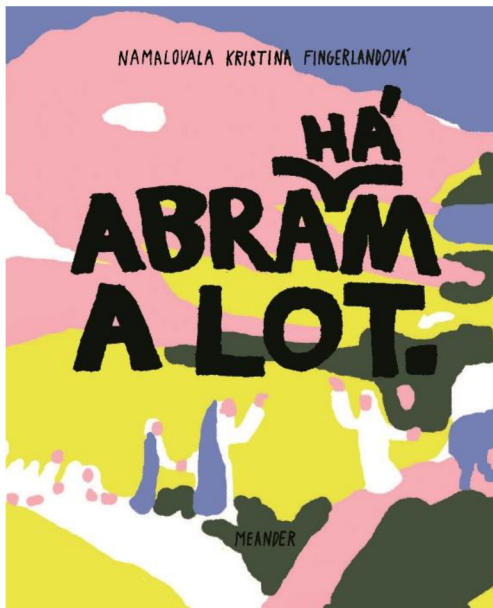
SURMA, BARBARA; BIEL, KRYSZTOF. *Já jsem dobrý pastýř: Průvodce programem*

- Katecheze Dobrého pastýře*. Praha: Triton, 2016. ISBN 978-80-7553-044-8
- ŠÍDLOVÁ, JANA. *Ekleziologické inspirace pro náboženskou edukaci*. [online]. České Budějovice, 2013. Dostupné z: <https://theses.cz/id/rh9h6v/>. Bakalářská práce. Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích, Teologická fakulta.
- ŠPIDLÍK, TOMÁŠ. *Vědy – umění – náboženství: Protiklad nebo soulad?* Olomouc: Refugium, 2009. ISBN 978-80-7412-037-4
- ŠVARÍČEK, ROMAN. *Kvalitativní výzkum v pedagogických vědách*. Praha: Portál, 2016. ISBN 978-80-7367-313-0
- WEIL, SIMONE. *Attesa di Dio*. Milano, 1991. ISBN 978-8845975639
- WEST, G. KENNETH. *Dobrodružství psychického vývoje: kapitoly z vývojové psychologie*. Praha: Portál, 2002. ISBN 80-7178-684-5

Přílohy

Seznam příloh

1. PECHÁČKOVÁ, IVANA. *Abrahám a Lot*. Praha: Meander, 2018.
2. PECHÁČKOVÁ, IVANA. *Abrahám a Izák*. Praha: Meander, 2018.
3. LLOYD-JONESOVÁ, SALLY. *Bible vypráví o Ježíši: Každý příběh v Bibli šeptá jeho jméno*. Praha: Návrat domů, 2015
4. LLOYD-JONESOVÁ, SALLY. *Osnovy: Bible vypráví o Ježíši: Každý příběh v Bibli šeptá jeho jméno*. Praha: Návrat domů, 2017.
5. FUČÍKOVÁ, RENÁTA. *Obrazy ze Starého zákona*. Praha: Albatros, 2014.

Účel k uvedení do života

- Zkouška o úctě k Bohu. Jak se chováme k Bohu, když jsme v úctě k němu? Jak se chováme k Bohu, když jsme v úctě k němu? Jak se chováme k Bohu, když jsme v úctě k němu?

Účel k rozmyšlení

- Proč si Abram vybral ženu, jakou si vybral? Proč si Abram vybral ženu, jakou si vybral? Proč si Abram vybral ženu, jakou si vybral?

Účel na porozumění

- Proč si Abram vybral ženu, jakou si vybral? Proč si Abram vybral ženu, jakou si vybral? Proč si Abram vybral ženu, jakou si vybral?

Účel na tvoření příběhu

- Jaké byly podmínky života v době, kdy žil Abram? Jaké byly podmínky života v době, kdy žil Abram? Jaké byly podmínky života v době, kdy žil Abram?

Účel na všeobecné rozšíření

- Jaké byly podmínky života v době, kdy žil Abram? Jaké byly podmínky života v době, kdy žil Abram? Jaké byly podmínky života v době, kdy žil Abram?

Ilustrativní účel

- Jaké byly podmínky života v době, kdy žil Abram? Jaké byly podmínky života v době, kdy žil Abram? Jaké byly podmínky života v době, kdy žil Abram?

Společenské účel

- Jaké byly podmínky života v době, kdy žil Abram? Jaké byly podmínky života v době, kdy žil Abram? Jaké byly podmínky života v době, kdy žil Abram?

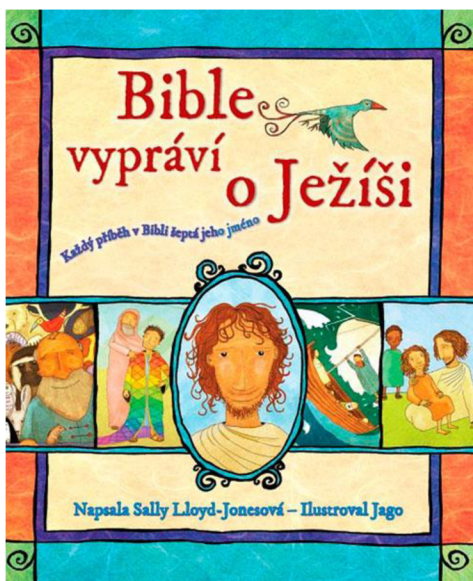

HOSPODIN VŠAK ZASÁHL FARAONA A JEHO DŮM VELKÝMI RANAMI. FARAON POZNAL, ŽE MU TO BŮH PŮSOBÍ PRO SÁRAJ. ZAVOLAL SI ABRAMA A ŘEKL: „PROČ JSI MI NEOZNÁMIL, ŽE JE TO TVÁ ŽENA?“

PROČ JSI MI VYŇÁVAL ZA SVOU SESTRU, TAKŽE JSEM SI JI VZAL ZA ŽENU? NUŽE, ZDE JE TVÁ ŽENA. VEZMI SI JI A JDI!“ A FARAON VYHNAL ABRAMA I JEHO ŽENU SE VŠÍM, CO JIM DAL.

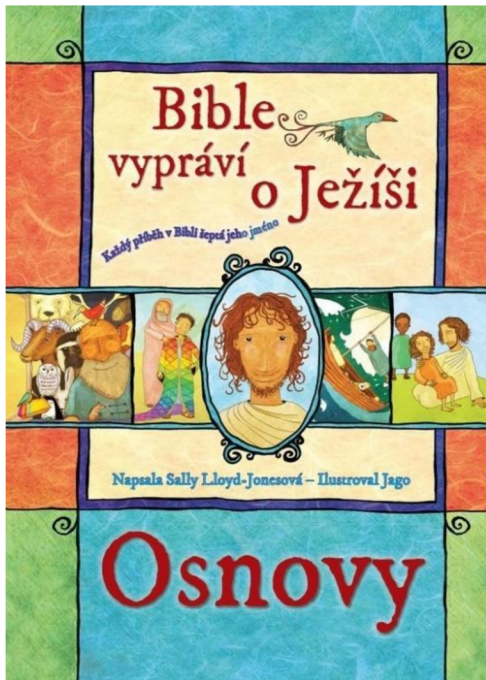

3.

4.

Dárek Vyprávění o Abrahamovi a Izáku - z 1. Mojžíšovy 22

Abraham byl ochoten dát Bohu svého jediného syna, kterého miloval. Proč?
Abraham Bohu důvěřoval a m..... Boha víc než cokoli jiného.

Co Bůh poskytl jako obět místo Izáka?
B.....

Co Abraham udělal s beranem?
Abraham berana obetoval místo svého s.....

Ježíš v příběhu

Co jste se v tomto příběhu dozvěděli o Ježíši? → **Ježíš**

Verš z příběhu, který se děti mají naučit doma

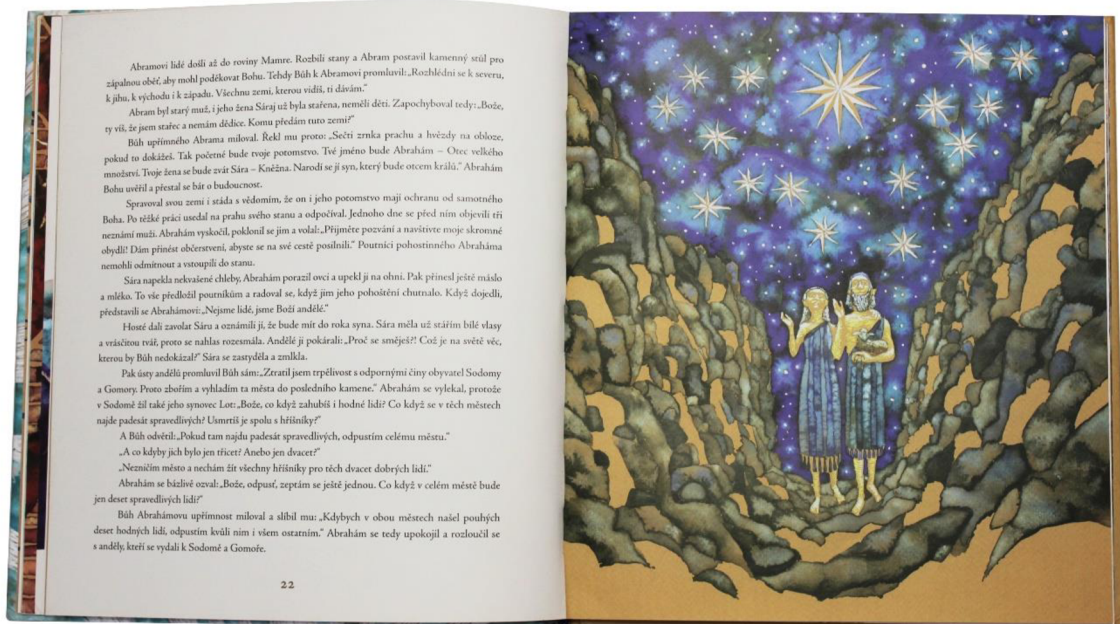
„Abram Hospodinovi uvěřil.“ (1. Mojžíšova 15,6)

1. Mojžíšova (Genesis)	2. Mojžíšova (Exodus)	3. Mojžíšova (Levitica)	4. Mojžíšova (Numeri)	5. Mojžíšova (Deuteronomium)
------------------------	-----------------------	-------------------------	-----------------------	------------------------------

Poznámka pro rodiče: V tomto příběhu jsme se dozvěděli, že Bůh Abrahamu požádal, aby se vrchol riskoval, když opravdu miloval - svého jediného syna, Izáka. Bůh musel Izáka poskytl jinou obět. Pochopte přirovnání a poslední a nejvíce obět, svého jediného syna, Ježíše. Pomozte svým dětem naučit se do dalšího setkání zpaměti verš a odkaz. Zopakujte si s ním, kde je v Bibli kniha Genesis - 1. Mojžíšova. Pamatujte vám v samé chvíli uvědomení ome.

www.navrat.cz

5.

Abramovi lidé došli až do roviny Mamre. Rozbili stany a Abram postavil kamenný stůl pro zápalnou oběť, aby mohl poděkovat Bohu. Tehdy Bůh k Abramovi promluvil: „Rozhlédni se k severu, k jihu, k východu i k západu. Všichni zemi, kterou vidíš, ti dávám.“

Abram byl starý muž, i jeho žena Sára už byla stařeňá, neměli děti. Zapochyboval tedy: „Bože, ty víš, že jsem staře a nemám dědice. Komu předám tuto zemi?“

Bůh upřímného Abrahama miloval. Řekl mu proto: „Sečti zmlá prachu a hřívdy na oblož, pokud to dokážeš. Tak počerám bude tvoje potomstvo. Tvé jméno bude Abrahám – Otce velkého množství. Tvoje žena se bude zvat Sára – Knežna. Narodí se jí syn, který bude otcem krále.“ Abrahám Bohu uvěřil a přestal se bát o budoucnost.

Spravoval svou zemi i stáda s vědomím, že on i jeho potomstvo mají ochranu od samotného Boha. Po těžké práci uesádl na prahu svého stánu a odpocíval. Jednoho dne se před ním objevili tři neznámí muži. Abrahám vyskočil, poklonil se jim a volal: „Přijměte pozvání a narostíte tvoji skromné obydlí! Dám přinést občerstvení, abyste se na své cestě posilili.“ Poutníci pohostinného Abraháma nemohli odmítnout a vstoupili do stánu.

Sára napěklá nekvašené chleby, Abrahám porazil ovce a upěkl je na ohni. Pak přinesl ještě másto a mléko. To vše předložil poutníkům a radoval se, když jim jeho pohostění chutilo. Když dojedli, představitel se Abrahámovi: „Nějme lidé, jme Boží andělé.“

Honě dál zavolal Sára a oznámila jí, že bude mít do roka syna. Sára měla už stářím bílé vlasy a vráskou tváří, proto se nahlas rozesmála. Andělé ji pokárali: „Proč se směješ? Což je na světě věc, kterou by Bůh nedokázal?“ Sára se zastyděla a zmlkla.

Pak čtyři andělé promluvil Bůh sám: „Zerail jsem trpělivost s odpornými činy obyvatel Sodomy a Gomory. Proto zhořím a vyhladím ta místa do posledního kamene.“ Abrahám se vylekal, protože v Sodomě žil také jeho synovec Lot: „Bože, co když zahubíš i hodné lidi? Co když se v těch městech najde padesát spravedlivých? Usmrtíš je spolu s hříšníky?“

A Bůh odvětil: „Pokud tam najdu padesát spravedlivých, odpustím celému městu.“

„A co kdyby jich bylo jen třicet? Anebo jen dvacet?“

„Nemám město a nechám žít všechny hříšníky pro těch dvacet dobrych lidí.“

Abrahám se blíživě ozval: „Bože, odpusť, zapřím se ještě jednou. Co když v celém městě bude jen deset spravedlivých lidí?“

Bůh Abrahámovi upřímnost miloval a dšlil mu: „Kdybych v obou městech našel pouhých deset hodných lidí, odpustím kvůli nim i všem ostatním.“ Abrahám se tedy upokojil a rozloučil se s anděly, kteří se vydali k Sodomě a Gomorě.